

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΠΟ ΠΡΩΗΝ
ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

**"TYPOLOGY OF ADULT FEMALE IMMIGRATION TO
GREECE FROM FORMER COMMUNIST REGIMES"**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗ ΜΑΡΙΑ

ΑΕΜ:2739

ΕΠΟΠΤΗΣ: Δ. ΜΙΧΑΗΛ, ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

Β' ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ: ΒΑΜΒΑΚΙΔΟΥ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

ΦΛΩΡΙΝΑ, ΜΑΙΟΣ 2017

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περίληψη	6
Abstract	7
Εισαγωγή.....	8
Θεωρητικό πλαίσιο	9
Ερευνητική προσέγγιση	12
Ενότητα 1.1: Ερευνητικά αποτελέσματα Ρουμανίας.....	13
Ενότητα 1.2: Ερευνητικά αποτελέσματα Πολωνίας.....	21
Ενότητα 1.3: Ερευνητικά αποτελέσματα Βουλγαρίας.....	30
Ενότητα 1.4: Ερευνητικά αποτελέσματα Αλβανίας.....	38
Αποτελέσματα.....	46
Συζήτηση.....	53
Συμπεράσματα.....	56
Βιβλιογραφία.....	58

ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Τυπολογία συνεντεύξεων Ρουμανίας.....	13
Πίνακας 2: Τυπολογία συνεντεύξεων Πολωνίας.....	21
Πίνακας 3: Τυπολογία συνεντεύξεων Βουλγαρίας.....	30
Πίνακας 4: Τυπολογία συνεντεύξεων Αλβανίας.....	38
Πίνακας 5: Αποτελέσματα μορφωτικού επιπέδου.....	46
Πίνακας 6: Αποτελέσματα για λοιπές ασχολίες.....	47
Πίνακας 7: Αποτελέσματα αποφοίτων πανεπιστημίου.....	48
Πίνακας 8: Αποτελέσματα ιδιωτικών υπαλλήλων.....	49
Πίνακας 9: Αποτελέσματα εθνικότητας συζύγου.....	50
Πίνακας 10: Αποτελέσματα αιτιών μετανάστευσης.....	51
Πίνακας 11: Αποτελέσματα είδους μετανάστευσης	52

ΛΙΣΤΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1. Μορφωτικό επίπεδο γυναικών Ρουμανίας.....	14
Διάγραμμα 2. Ασχολίες γυναικών Ρουμανίας.....	15
Διάγραμμα 3. Επαγγέλματα αποφοίτων πανεπιστημίου Ρουμανίας.....	16
Διάγραμμα 4. Επαγγέλματα Ιδιωτικών επαγγελματιών Ρουμανίας	17
Διάγραμμα 5. Λοιπές ασχολίες γυναικών Ρουμανίας.....	17
Διάγραμμα 6. Εθνικότητα συζύγων γυναικών Ρουμανίας.....	18
Διάγραμμα 7. Λόγοι μετανάστευσης υπηκόων γυναικών Ρουμανίας.....	19
Διάγραμμα 8. Προσωπικοί λόγοι μετανάστευσης γυναικών Ρουμανίας.....	20
Διάγραμμα 9. Είδος μετανάστευσης γυναικών Ρουμανίας.....	20
Διάγραμμα 10. Μορφωτικό επίπεδο γυναικών Πολωνίας.....	22
Διάγραμμα 11. Ασχολίες γυναικών Πολωνίας.....	23
Διάγραμμα 12. Επαγγέλματα αποφοίτων πανεπιστημίου γυναικών Πολωνίας.....	24
Διάγραμμα 13. Επαγγέλματα ιδιωτικών υπαλλήλων γυναικών Πολωνίας.....	25
Διάγραμμα 14. Λοιπές ασχολίες γυναικών Πολωνίας.....	26
Διάγραμμα 15. Εθνικότητα συζύγων γυναικών Πολωνίας.....	26
Διάγραμμα 16. Λόγοι μετανάστευσης υπηκόων γυναικών Πολωνίας.....	27
Διάγραμμα 17. Προσωπικοί λόγοι μετανάστευσης γυναικών Πολωνίας	28
Διάγραμμα 18.Είδος μετανάστευσης γυναικών Πολωνίας	29
Διάγραμμα 19. Μορφωτικό επίπεδο γυναικών Βουλγαρίας.....	31
Διάγραμμα 20. Ασχολίες γυναικών Βουλγαρίας.....	32
Διάγραμμα 21. Επαγγέλματα αποφοίτων πανεπιστημίου γυναικών Βουλγαρίας.....	33
Διάγραμμα 22. Επαγγέλματα ιδιωτικών υπαλλήλων γυναικών Βουλγαρίας.....	33
Διάγραμμα 23. Λοιπές ασχολίες γυναικών Βουλγαρίας.....	34
Διάγραμμα 24. Εθνικότητα συζύγων γυναικών Βουλγαρίας.....	35
Διάγραμμα 25. Λόγοι μετανάστευσης υπηκόων γυναικών Βουλγαρίας.....	36
Διάγραμμα 26. Προσωπικοί λόγοι μετανάστευσης γυναικών Βουλγαρίας.....	37
Διάγραμμα 27. Είδος μετανάστευσης γυναικών Βουλγαρίας.....	37
Διάγραμμα 28. Μορφωτικό επίπεδο γυναικών Αλβανίας.....	40
Διάγραμμα 29. Ασχολίες γυναικών Αλβανίας.....	41
Διάγραμμα 30. Επαγγέλματα αποφοίτων πανεπιστημίου γυναικών Αλβανίας.....	42
Διάγραμμα 31. Επαγγέλματα ιδιωτικών υπαλλήλων γυναικών Αλβανίας.....	42
Διάγραμμα 32. Λοιπές ασχολίες γυναικών Αλβανίας.....	43

Διάγραμμα 33. Εθνικότητα συζύγων γυναικών Αλβανίας.....	43
Διάγραμμα 34. Λόγοι μετανάστευσης γυναικών Αλβανίας.....	44
Διάγραμμα 35. Προσωπικοί λόγοι μετανάστευσης γυναικών Αλβανίας.....	45
Διάγραμμα 36. Είδος μετανάστευσης γυναικών Αλβανίας.....	45

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία στηρίζεται σε μία έρευνα που διεξήχθη από φοιτήτριες/τες του τμήματος νηπιαγωγών της Φλώρινας, «Κοινωνική Ανθρωπολογία της Εκπαίδευσης και Ερευνητικές Εφαρμογές» της κ. Μιχαήλ. Πρωταρχικός στόχος της έρευνας, αποτέλεσε η συλλογή συνεντεύξεων από μετανάστριες γυναίκες που κατέφτασαν στη χώρα μας γύρω στη δεκαετία του '90, από πρώην σοσιαλιστικές χώρες (Ρουμανία, Πολωνία, Βουλγαρία και Αλβανία). Επεξεργαστήκαμε 195 συνεντεύξεις όπου το ηλικιακό φάσμα των γυναικών εκτείνεται από την ηλικία των 40 ετών μέχρι την ηλικία των 65. Οι συνεντεύξεις εξετάζουν το μορφωτικό επίπεδο των γυναικών, προτού μεταναστεύσουν στην Ελλάδα, τα επαγγέλματά τους, την εθνικότητα του συζύγου τους, την οικογενειακή κατάσταση που είχαν διαμορφώσει στη χώρα τους και το είδος μετανάστευσης. Με την ομαδοποίηση των στοιχείων αυτών, οδηγηθήκαμε σε μία τυπολογία της γυναικείας μετανάστευσης στην Ελλάδα από τις προαναφερθείσες χώρες. Στόχος της έρευνας είναι η μελέτη των επιπτώσεων του σοσιαλισμού στις ζωές των γυναικών και ο τρόπος λειτουργίας του κομμουνισμού σε κάθε κράτος.

ABSTRACT

The dissertation at hand is based on second degree research carried out by students of the Department of Pre-school Education, University of Western Macedonia, Florina, in the context of the module “Anthropology of Education and Research Applications” taught by Mrs. Michail. The primary objective of the research was the collection of narratives from adult female immigrants having arrived in Greece between 1990 & 2000 from post socialist countries: Romania, Poland, Bulgaria and Albania. We analyzed 195 interviews given by women aged 40 years and older. The interviews were focused on numerous demographic characteristics like the level of education each woman possessed before emigration, their occupations, the nationality of their husband, their family situation and the nature of their emigration. The classification of the above data followed a typology of female immigration to Greece from the above countries. The research aims to study the impact of socialism on women's lives and the way that communist regimes operated in each state.

Λέξεις Κλειδιά: Γυναικεία μετανάστευση, τυπολογία, Ελλάδα, σοσιαλισμός,

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το ζήτημα της μετανάστευσης αποτελεί ένα ζήτημα σημαντικό που από εποχή σε εποχή αλλάζει χαρακτηριστικά ανάλογα με τις ιστορικές, οικονομικές, κοινωνικές κ.ά. συνθήκες. Είτε το βιώνουμε ως χώρα υποδοχής, είτε όταν τα μέλη της χώρας μας μεταναστεύσουν, διαμορφώνονται νέες συνθήκες στην κοινωνία. Η ιστορία συνεχώς επαναλαμβάνεται και με τις νέες κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις που επέφερε η οικονομική κρίση, η μελέτη του μεταναστευτικού ζητήματος αποτελεί, εξαιρετικά σημαντικό φαινόμενο της εποχής μας.

Πραγματοποιήθηκε λοιπόν μία προσπάθεια, με πρωτοβουλία της κ. Μιχαήλ, σε ακαδημαϊκά πλαίσια, για τη συλλογή συνεντεύξεων από μετανάστριες γυναίκες, ηλικίας 40 ετών και άνω. Οι χώρες προέλευσής τους, αποτέλεσαν χώρες με πρώην σοσιαλιστικά καθεστάτα. Συγκεκριμένα οι γυναίκες του δείγματος κατάγονταν από τις: Ρουμανία, Πολωνία, Βουλγαρία και Αλβανία.

Η παρούσα μελέτη στοχεύει να διερευνήσει τον τρόπο λειτουργίας του κομμουνισμού και τις επιπτώσεις που επέφερε στις μετανάστριες γυναίκες της πρώτης γενιάς. Σημαντικό εργαλείο για την επίτευξη του σκοπού μας αποτελεί η έρευνα. Μέσα από τα ερευνητικά δεδομένα, διαπιστώνουμε τις γνώσεις, τα βιώματα και την οικογενειακή κατάσταση των γυναικών. Αυθεντικά αποσπάσματα των συνεντεύξεων παρατίθενται ως τεκμήρια για τα συμπεράσματα της έρευνας.

Αναμφίβολα, τα πορίσματα της έρευνας είναι δυνατόν να αξιοποιηθούν στα πλαίσια μελέτης των κοινωνικοπολιτικών καταστάσεων που βιώνουμε καθημερινά σε παγκόσμιο επίπεδο. Τα συμπεράσματα στα οποία οδηγηθήκαμε, πρακτικά αποτελούν τις επιπτώσεις που επέφεραν τα σοσιαλιστικά καθεστάτα στις κοινωνίες τους. Η εργασία Ακολουθούν: το θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο βασίστηκε η εργασία, η ερευνητική προσέγγιση της έρευνας και η ανάλυση των δεδομένων, η παράθεση των αποτελεσμάτων, των συμπερασμάτων, και η συζήτηση σχετικά με τα ερευνητικά ερωτήματα της εργασίας μας.

Το υλικό μας παραχωρήθηκε από το Εργαστήριο Κοινωνικών και Μεταναστευτικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Τις συνεντεύξεις είχαν πάρει η κα Δ. Μιχαήλ (Αν. Καθηγήτρια Κοινωνικής Ανθρωπολογίας) και φοιτήτριες/ες του Τμήματος

Νηπιαγωγών στο πλαίσιο του μαθήματος «Κοινωνική Ανθρωπολογία της Εκπαίδευσης και Ερευνητικές Εφαρμογές».

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων προκάλεσε ένα τεράστιο μεταναστευτικό ρεύμα προς τις αναπτυγμένες χώρες της Ευρώπης. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, η Ελλάδα δέχτηκε την εισροή χιλιάδων μεταναστών, οι οποίοι εξαπλώθηκαν στις αγροτικές περιοχές και στα αστικά κέντρα για την αναζήτηση εργασίας. Η χώρα μας κλήθηκε να αντιμετωπίσει τη μαζική παράνομη μετανάστευση και να αναζητήσει την κατάλληλη μεταναστευτική πολιτική χωρίς να έχει προηγούμενη εμπειρία. Παράλληλα, διαμορφώθηκαν νέες συνθήκες στην κοινωνία, με τη συνύπαρξη διαφορετικών εθνοπολιτισμικών ομάδων, διαφορετικής καταγωγής και κουλτούρας.

Το 2014, στην περιοχή των Χανίων πραγματοποιήθηκε ημερίδα με θέμα «**Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι επιπτώσεις στην Απασχόληση στην Περιφέρεια**». Ο Γ. Αγοραστάκης παρουσιάζει τις δημοσκοπήσεις που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα από το 1991 μέχρι το 2011, σχετικά με τα μεταναστευτικά ρεύματα στη χώρα μας. «Πολυπληθέστερη εθνικότητα στους μετανάστες είναι η Αλβανική σε ποσοστό 65%. Δεύτερη έρχεται η Βουλγαρική σε ποσοστό 6,8% και τρίτη η Ρουμανική με 4,6%. Τα Βαλκάνια αποτελούν τη περιοχή που τροφοδοτεί την μετανάστευση στην Ελλάδα κατά το μέγιστο. Επίσης πέρα από τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης μετανάστες έχουν εισέλθει και από χώρες της Κεντρικής Ευρώπης. Από τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης η μόνη που εμφανίζει αξιόλογο μεταναστευτικό πληθυσμό στην Ελλάδα είναι η Πολωνία (2,3%) και η οποία αποτελεί κι αυτή πλέον χώρα της Ε.Ε.».

Οι αιτίες που προκαλούν τη μετανάστευση είναι πολλές και έχουν εκτός από οικονομικό, κοινωνικό, εξαναγκαστικό, πολιτικό και θρησκευτικό χαρακτήρα. Πάντως, όποιο και να είναι το κίνητρο για την εγκατάλειψη μιας χώρας και τη μετεγκατάσταση σε μια άλλη, το σίγουρο είναι πως ο απώτερος σκοπός είναι η βελτίωση του επιπέδου διαβίωσης και ποιότητας ζωής.

Για να γίνουν όμως κατανοητοί οι λόγοι για τους οποίους οι άνθρωποι από όλες τις προαναφερθείσες περιοχές αποφάσισαν να μεταναστεύσουν πρέπει προηγουμένως να παρουσιασθεί το πλαίσιο μέσα στο οποίο λειτουργούσαν τα κράτη αυτά εξαιτίας της πολιτικής τους ταυτότητας (Βαβλούκη κ.ά., 2017).

ALBANIA

Σημείο εκκίνησης της Αλβανικής μετανάστευσης αποτελεί η πτώση του κομμουνιστικού καθεστώτος του Ενβέρ Χότζα, στις αρχές της δεκαετίας του '90. Επί 45 χρόνια το καθεστώς απαγόρευε τη μετανάστευση, χαρακτηρίζοντάς την ως πράξη προδοσίας, που επέσυρε ποινές μακρόχρονες φυλάκισης και θανάτου, καθιστώντας τη χώρα, το πιο κλειστό και απομονωμένο κράτος του ανατολικού μπλοκ (Vullnetari, 2007). Έτσι, οι πολίτες της Αλβανίας βρήκαν ως σανίδα σωτηρίας την Ελλάδα αλλά και ορισμένες περιοχές της Ιταλίας. Η εγγύτητα της χώρας μας με την Αλβανία την κατέστησε τον πιο εύκολο προορισμό όπου χιλιάδες άνθρωποι εισέρευσαν κατά την δεκαετία του 90, ως επί το πλείστον παράνομα. Οι γυναίκες στην περίπτωση των Αλβανών μετανάστευσαν σε δεύτερη φάση. Οι πρώτες ροές αποτελούνταν κυρίως από άνδρες.

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Η βουλγαρική μετανάστευση προς την Ελλάδα έχει περάσει τέσσερα στάδια από το 1990 ως σήμερα.

- Η πρώτη περίοδος (1989-1996) χαρακτηρίζεται από εποχιακή μετανάστευση σε αγροτικές εργασίες και μικροεμπόριο στην Βόρεια Ελλάδα.
- Η δεύτερη περίοδος (1997-2001) σηματοδοτείται από το αποκορύφωμα της οικονομικής κρίσης στην χώρα προέλευσης το χειμώνα του 1997. Καθώς και από τα πρώτα προγράμματα νομιμοποίησης στην Ελλάδα.
- Η τρίτη περίοδος (2001-2007) ορίζεται από την κατάργηση της θεώρησης εισόδου για τις χώρες της ζώνης Σένγκεν και την ένταξη της Βουλγαρίας στην Ε.Ε.
- Η τέταρτη περίοδος αρχίζει μετά το 2009 όταν δυο χρόνια μετά από την ένταξη της Βουλγαρίας στην Ε.Ε., η Ελλάδα επέτρεψε την ελεύθερη πρόσβαση των Βούλγαρων πολιτών στην αγορά εργασίας (Nikolova, 2009).

Στην παρούσα εργασία, επικεντρωνόμαστε στις πρώτες δύο φάσεις της μετανάστευσης.

Με την πτώση του κομμουνισμού το 1989, επήλθε και η οικονομική ρήξη του κράτους και κατά συνέπεια η εισροή Βούλγαρων μεταναστών στην Ελλάδα.

Μεταναστευτικά ρεύματα από την Ρουμανία, εμφανίστηκαν στην Ελλάδα με την πτώση του κομμουνισμού με ηγέτη τον Νικολάι Τσαουσέσκου. Με την πτώση του καθεστώτος πολλοί άνθρωποι έχασαν τις δουλείες τους καθώς τα εργοστάσια έφυγαν από τον κρατικό έλεγχο και αρκετά έκλεισαν. Οι κοινωνικές αναταραχές που ακολούθησαν οδήγησαν πολλούς στη μετανάστευση με την ελπίδα για μια καλύτερη ζωή. Οι γυναίκες της Ρουμανίας διακρίθηκαν λόγω του μορφωτικού τους επιπέδου, κάνοντας οι περισσότερες πετυχημένες καριέρες στην Ελλάδα, λόγω της αυτοπεποίθησής και της αυτενέργειάς τους αλλά και του τρόπου με τον οποίο εργάστηκαν για να μεταδώσουν την κουλτούρα, τις αξίες και τη Ρουμάνικη γλώσσα στα παιδιά τους (Michail & Christou, 2016). Μπορεί η κομμουνιστική περίοδος να σήμαινε για την Ρουμανία την επιβολή μιας από τις πιο σκληρές απολυταρχίες, όμως στις μέρες μας η ρουμανική νεολαία δηλώνει πως «τότε», δηλαδή πριν από την πτώση του καθεστώτος το 1989, «όλα ήταν καλύτερα» (2012, 25 Σεπτεμβρίου), *Το Βήμα*.

ΠΟΛΩΝΙΑ

Η μετανάστευση από την Πολωνία, πραγματοποιήθηκε λίγο πριν το '90 με χαρακτήρα κυρίως ατομικό και οι περισσότεροι οδηγήθηκαν σε αυτή τη λύση προκειμένου να ανοίξουν τους ορίζοντές τους, να ταξιδέψουν, να απελευθερωθούν και να γνωρίσουν άλλες χώρες. Ακόμη, υπήρχαν και εκείνοι που επιθυμούσαν μία καλύτερη ζωή από αυτή που τους παρείχε η Πολωνία. Η Πολωνική μετανάστευση στην Ελλάδα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως “*lifestyle migration*” δεδομένου ότι τα κίνητρα των μεταναστών ήταν συνδεδεμένα περισσότερο με την επιθυμία για βελτίωση των συνθηκών ζωής και εργασίας και την απόκτηση νέων εμπειριών και λιγότερο με την πραγματική φτώχεια (Μαρούφωφ, 2009).

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 195 μετανάστριες γυναίκες ηλικίας 40 έως 65 ετών. Η διαδικασία της έρευνας είχε ως σημείο εκκίνησης τη συλλογή αφηγήσεων, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν στον Ελλαδικό χώρο από γυναίκες που ζουν στη χώρα μας πάνω από μια δεκαετία. Ακολούθησε η επεξεργασία των συνεντεύξεων και ο αποκλεισμός ορισμένων, είτε διότι δεν ήταν συμπληρωμένες οι απαντήσεις, είτε γιατί προέρχονταν από χώρες που δεν ικανοποιούσαν τις προϋποθέσεις της έρευνας. Ομαδοποιήσαμε τις συνεντεύξεις αναλόγως τη χώρα προέλευσης των πληροφορητριών και στη συνέχεια επικεντρωθήκαμε σε συγκεκριμένα στοιχεία της συνέντευξης. Στις χώρες αυτές, Ρουμανία, Πολωνία, Βουλγαρία και Αλβανία, ο κομμουνισμός έπεσε περίπου την ίδια χρονική περίοδο. Συνοψίσαμε όλα τα δεδομένα και κάποια ιστορικά στοιχεία και οδηγηθήκαμε στα αποτελέσματα. Έπειτα από την επεξεργασία των ερευνητικών δεδομένων, κατασκευάσαμε πίνακες, με τα ποσοστά που σημείωσαν οι γυναίκες, σε κάθε τομέα που εξετάζουμε, προκειμένου να μας διευκολύνουν στην απάντηση των ερευνητικών μας ερωτημάτων και στον σχηματισμό της τυπολογίας της γυναικείας μετανάστευσης στην Ελλάδα από πρώην σοσιαλιστικές χώρες. Τα ερευνητικά μας ερωτήματα είναι:

- Ποια είναι τα κοινά χαρακτηριστικά και ποια αυτά που διαφοροποιούσαν τη θέση της γυναίκας στις πρώην σοσιαλιστικές χώρες;
- Ποιοι είναι οι λόγοι που οδήγησαν τις γυναίκες από τις χώρες αυτές στη μετανάστευση στην Ελλάδα;
- Ποια είναι τα τυπολογικά χαρακτηριστικά της γυναικείας μετανάστευσης από κάθε μια από τις χώρες αυτές προς την Ελλάδα

Μέσα από τα ερευνητικά ερωτήματα, επιδιώκουμε να εξετάσουμε τον τρόπο λειτουργίας των κομμουνιστικών καθεστώτων στα ζητήματα που ενδιαφέρουν τις γυναίκες και όπως αυτές τα αφηγήθηκαν. Ακόμη, ερευνούμε τις επιπτώσεις του σοσιαλισμού στις ζωές των γυναικών, μέσα από τις γνώσεις, τις εμπειρίες και τα βιώματά τους.

Η χρονική διάρκεια της έρευνας, αποτέλεσε μία χρονοβόρα διαδικασία και αντιμετωπίσαμε δύο δυσκολίες. Μία από αυτές ήταν η δυσκολία των γυναικών να εκφραστούν, διότι κάποιες δεν γνώριζαν όλες πολύ καλά τη γλώσσα μας. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα, μερικά σημεία της συνέντευξης να είναι δυσνόητα. Παράλληλα, πολλές γυναίκες επιθυμούσαν να

εκφράσουν όλες τις αναμνήσεις τους από τη χώρα προέλευσης, ακόμη κι αν δεν συνδέονταν με την ερώτηση που δέχτηκαν, γι' αυτόν τον λόγο δημιουργήθηκαν μακροσκελείς απαντήσεις, που δυσκόλεψαν την έρευνα.

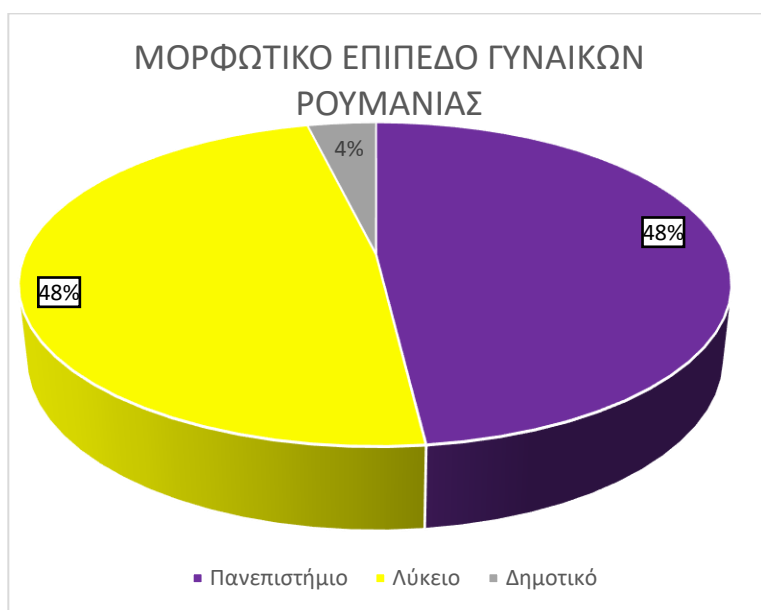
Ενότητα 1.1: Ερευνητικά δεδομένα από τις Ρουμάνες μετανάστριες

Πίνακας 1: *Τυπολογία μετανάστευσης Ρουμάνων Γυναικών*

ΠΡΟΦΙΛ ΡΟΥΜΑΝΙΚΗΣ ΣΥΜΕΤΟΧΗΣ						
Μεταβλητή	Μέση τιμή (N=27)	Κατηγορία N	Κατηγορία N	Εθνικότητα N	Κατηγορία N	Κατηγορία N
Ηλικία	45.74					
Μόρφωση		Δημοτικό=1 Λύκειο=13 Πανεπιστήμιο=13				
Επάγγελμα			Γιατροί=2 Φιλολόγοι=2 Χημ. Μηχαν.=1 Κοινωνιολόγος.=1 Ηλεκτ. Μηχαν.=1 Αγρότισσες=8 Οικιακά=1 Νοσοκόμα=1 Δασκάλα=2 Οικονομολόγος=1 Ιδιωτ. υπάλληλος=6 Ψυχολόγος=1			
Σύζυγος				Ελληνικής= 26 Ρουμάνικης=1		
Κίνητρο Μετανάστευσης					Προσωπικοί=16 Οικονομικοί=11	
Είδος Μετανάστευσης						Οικογενειακό=11 Ατομικό=16

Ανάλυση των δεδομένων

Παρατηρώντας το συγκεντρωτικό πίνακα της Ρουμανίας διαπιστώνουμε πως οι 13 από τις 27 γυναίκες έχουν Πανεπιστημιακή Μόρφωση και οι 13 έχουν φτάσει στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Μία γυναίκα δεν κατάφερε να σπουδάσει γιατί όπως αποκάλυψε, η οικογένειά της αντιστέκονταν στην εξουσία καθώς είχαν πάρει τα χωράφια τους και γι' αυτόν τον λόγο φυλακίστηκαν. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να μαυριστεί το βιογραφικό της και να της απαγορεύσουν να συνεχίσει το σχολείο.

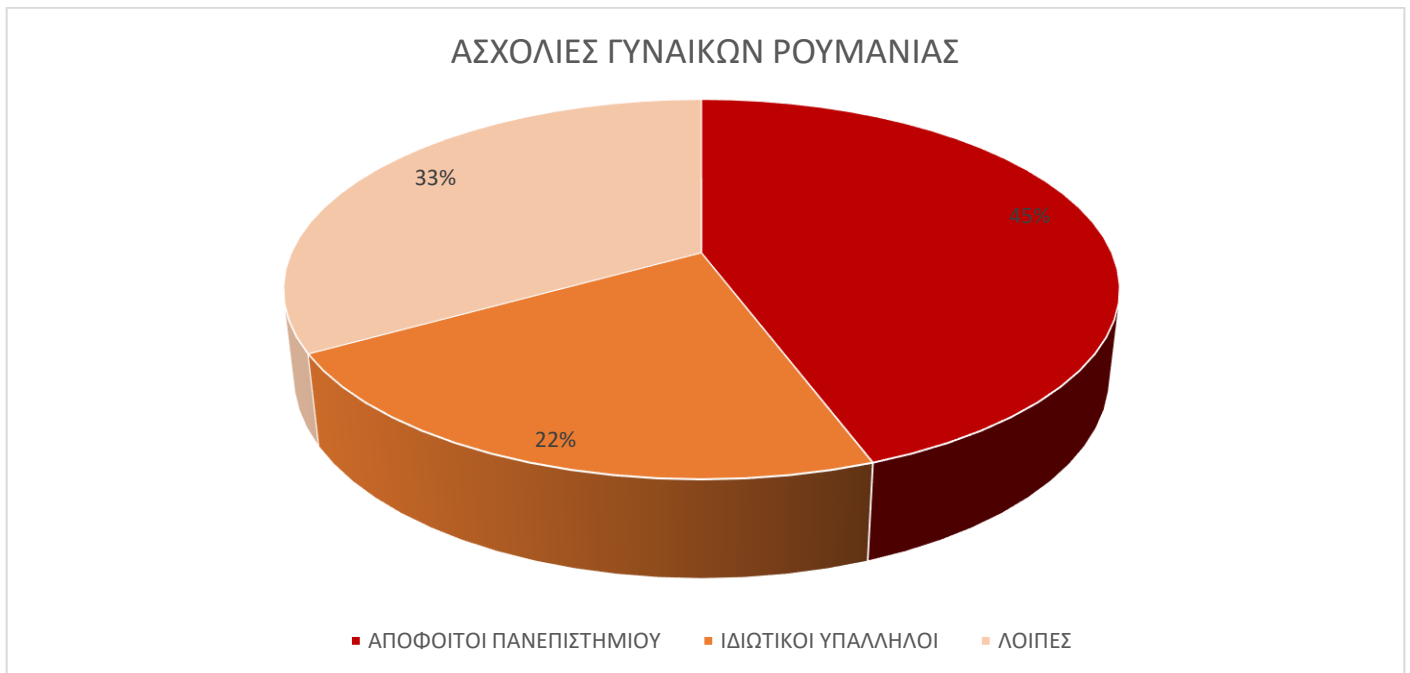
Διάγραμμα 1

Διαπιστώνουμε λοιπόν, το ποσοστό των μορφωμένων γυναικών της Ρουμανίας, οι οποίες σπούδασαν σε πανεπιστήμιο, αντιστοιχεί στο 48% του δείγματος. Έπειτα, οι γυναίκες οι οποίες έφτασαν στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (48%) και τέλος μονάχα μία δεν μορφώθηκε(4%), λόγω των συνθηκών που αναφέραμε.

Όσον αφορά τα επαγγέλματά τους,, ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι το 1/3 σχεδόν του δείγματος ασχολήθηκε με τις αγροτικές εργασίες (Διάγραμμα 5). Το γεγονός αυτό τεκμηριώνει μία από τις γυναίκες αυτές λέγοντας το εξής:

«Εργάζονταν η γυναίκα. Ακόμα θυμάμαι και όλες οι γυναίκες εργάζονταν και αυτή που ντεν ντούλενε στο ντημόσιο ή τότε ήταν υποχρεωτικά να πάει στα χωράφια τα. Τυμάμαι μια γυναίκα που πήγαινε και 60 χρονών ντούλενε ήτανε υποχρεωτικά να ντουλεύει σε χωράφι. Ντύο μέρες την εβντομάντα» (RO - ALINA41). Ακόμη, δεν υπάρχει κάποια που να ήταν άνεργη, Ήταν όλοι οι πολίτες υποχρεωμένοι υπό τον Τσαουσέσκου να εργάζονται ή να σπουδάζουν. Σύμφωνα με πολλές συνεντεύξεις ο ίδιος ήταν αγράμματος και γι' αυτόν τον λόγο επιθυμούσε ο λαός του να ήταν

μορφωμένος και να εργάζεται. Εντυπωσιακή είναι η απάντηση της Asirela, 42 χρονών, η οποία αναφέρει: «Όλες οι γυναίκες δούλευαν. Εκεί ήταν έτσι, άμα δηλαδή σε πιάνανε στον δρόμο και έβλεπα τι ώρα είναι, (ρωτούσαν) πού δουλεύεις; Πού πας; Σου έκαναν έλεγχο. Άμα έλεγες όχι δεν δουλεύω έγραφε το όνομα σου η αστυνομία και σου έλεγε αν σε 3 μήνες δεν έρθεις και πεις ότι δουλεύεις κάπου θα σε πάμε μέσα. Όλος ο κόσμος είχε τότε δουλειά, όλος ο κόσμος έπρεπε να δουλεύει. Ήταν υποχρεωμένοι.» (RO-ASIRELA42).

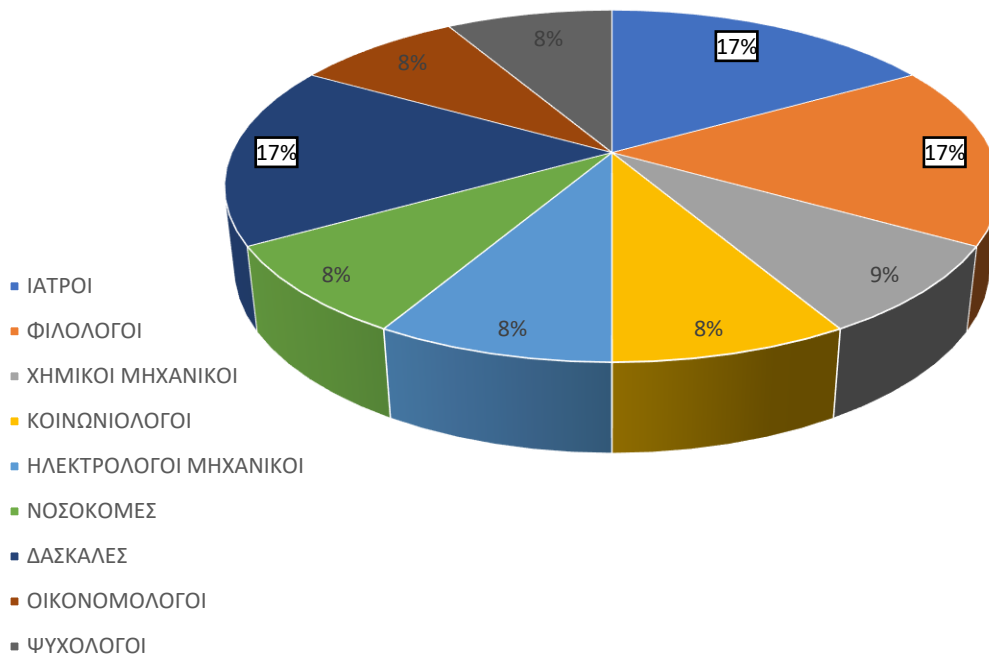
Διάγραμμα 2

Με το παραπάνω διάγραμμα έγινε προσπάθεια να ομαδοποιηθούν τα επαγγέλματα των γυναικών στις 3 κατηγορίες:

- α). απόφοιτοι πανεπιστημίου (περιλαμβάνει τα επαγγέλματα των γυναικών που τελείωσαν το πανεπιστήμιο) , 45%
- β). ιδιωτικοί υπάλληλοι 22% και
- γ). λοιπές ασχολίες (αγρότισσες, οικιακά), 33%.

Στη συνέχεια αναλύεται η κάθε κατηγορία με τα επιμέρους επαγγέλματα των γυναικών.

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

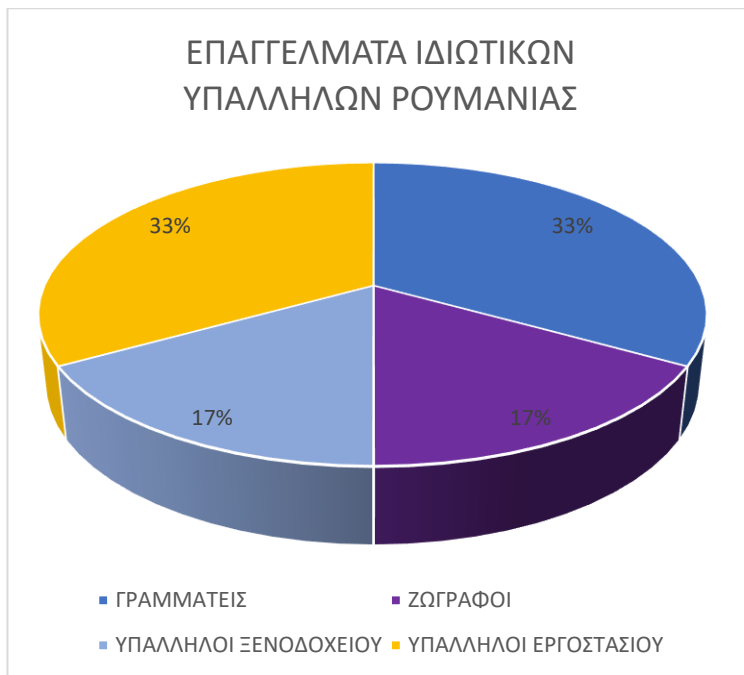

Διάγραμμα 3

Στο παραπάνω διάγραμμα απεικονίζονται αναλυτικά τα επαγγέλματα των γυναικών που τελείωσαν το πανεπιστήμιο με τα ποσοστά που αντιστοιχούν. Τα επαγγέλματα της φιλόλογου, της γιατρού και της δασκάλας είναι αυτά που υπερτερούν στο παρόν δείγμα που διαθέτουμε, με 17%.

Σύμφωνα με τα δεδομένα του πίνακα, οι ιδιωτικοί υπάλληλοι είναι 6. Συγκεκριμένα:

- 2 υπάλληλοι εργοστασίου,
- 2 γραμματείς,
- 1 υπάλληλος ξενοδοχείου και
- 1 ζωγράφος.

Διάγραμμα 4

Όπως προαναφέρθηκε, ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού ασχολήθηκε με τις αγροτικές ασχολίες που αντιστοιχεί στο 89% όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα και οι γυναίκες που κύρια ενασχόλησή τους ήταν τα οικιακά, αποτέλεσαν το 11% .

Διάγραμμα 5

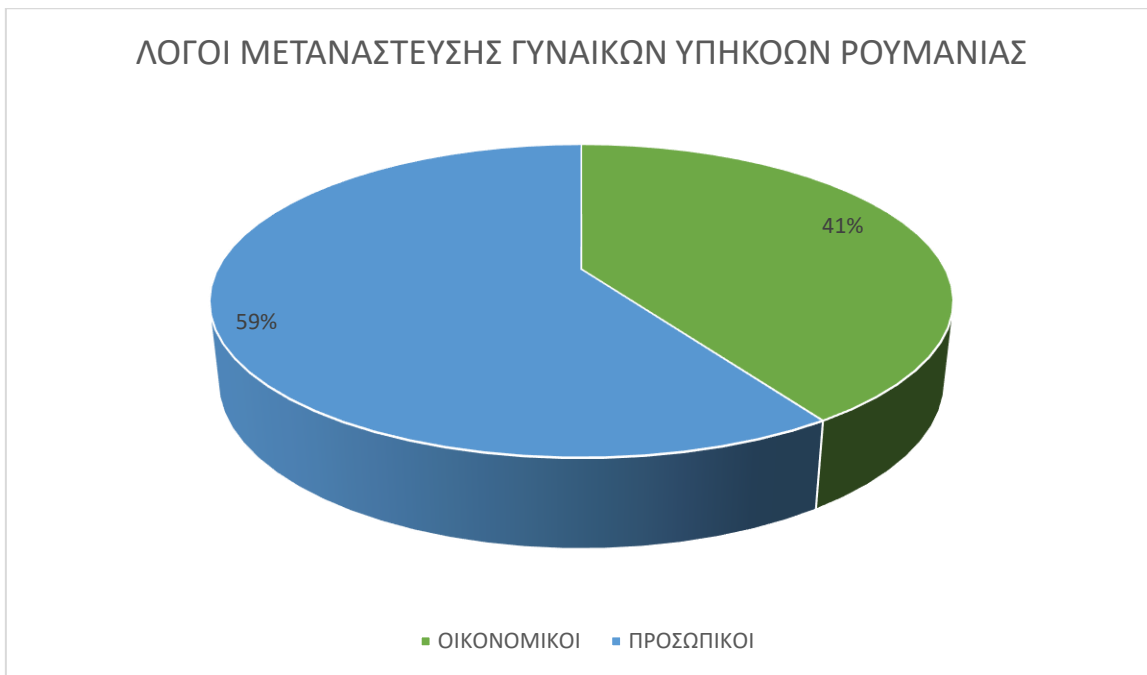
Οι Ρουμάνες μετανάστριες, στην πλειοψηφία τους παντρεύτηκαν με Έλληνες, 96%, ενώ ελάχιστος αριθμός που αντιστοιχεί στο 4% του συνολικού δείγματος παντρεύτηκε με Ρουμάνο. (Διάγραμμα 6)

Διάγραμμα 6

Αναμφισβήτητα, κάθε γυναίκα είχε τον δικό της λόγο που αναγκάστηκε να φύγει από τη χώρα της, ωστόσο μπορούμε να κατατάξουμε τους λόγους αυτούς σε δύο κατηγορίες: 1. οικονομικοί και 2. προσωπικοί λόγοι. Συγκεκριμένα, οι 16 γυναίκες μετανάστευσαν εξαιτίας προσωπικών λόγων, ενώ οι 11 λόγω οικονομικών δυσχερειών.

Στο παρακάτω διάγραμμα, διακρίνεται η διαφορά με τη χρήση ποσοστών.

Διάγραμμα 7

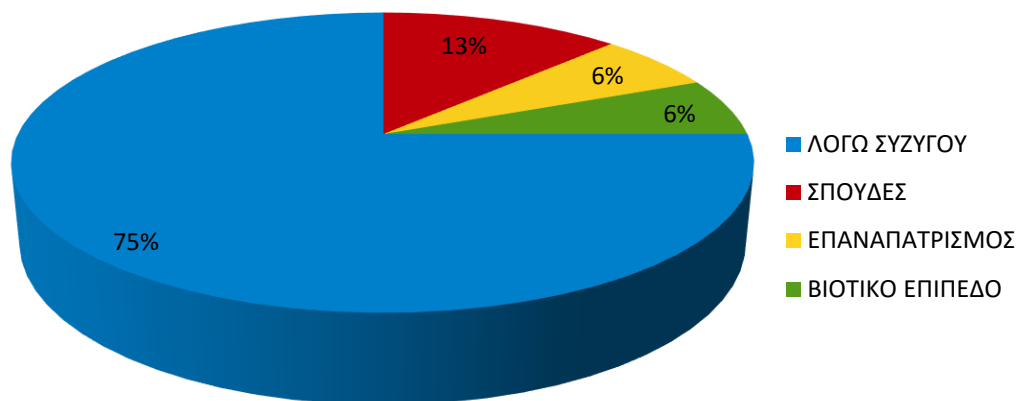
Όσον αφορά την εθνικότητα των συζύγων τους, σχεδόν όλες οι γυναίκες παντρεύτηκαν Έλληνα, γεγονός που οφείλεται στο ότι πολλοί Έλληνες άνδρες σπούδασαν σε πανεπιστήμια της Ρουμανίας και ένα μέρος των γυναικών μετανάστευσαν στην Ελλάδα για προσωπικούς λόγους οπότε γνώρισαν κατά αυτόν τον τρόπο τους Έλληνες άνδρες.

Αναλυτικότερα, 16 ήταν οι προσωπικοί λόγοι που οδήγησαν τις γυναίκες στη μετανάστευση, εκ των οποίων:

- Οι 12 μετανάστευσαν λόγω της σχέσης τους με Έλληνα σύζυγο,
- Οι 2 λόγω της επιθυμίας τους να σπουδάσουν σε ελληνικά πανεπιστήμια,
- Η 1 διότι ήθελε να γνωρίσει τις ρίζες απ' όπου καταγόταν, να επαναπατριστεί και
- 1 επειδή επιδίωξε μία καλύτερη ποιότητα ζωής, ένα καλύτερο βιοτικό επίπεδο.

Το διάγραμμα οκτώ(8), απεικονίζει και γραφικά, τα προσωπικά αίτια της μετανάστευσης.

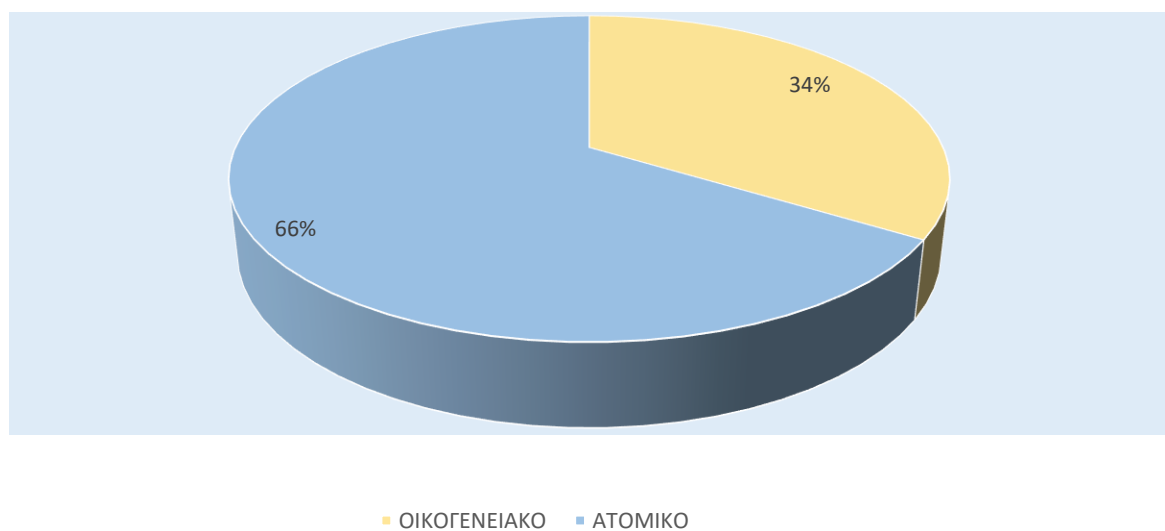
ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΥΠΗΚΟΩΝ
ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ

Διάγραμμα 8

Σύμφωνα με τα δεδομένα μας, οι 11 γυναίκες μετανάστευσαν με την οικογένειά τους (34%), ενώ οι 16 μετανάστευσαν σε ατομικό επίπεδο (66%).

ΕΙΔΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ

Διάγραμμα 9

Ενότητα 1.2: Ερευνητικά δεδομένα Πολωνών μεταναστριών

Πίνακας 2: Τυπολογία μετανάστευσης Πολωνών Γυναικών

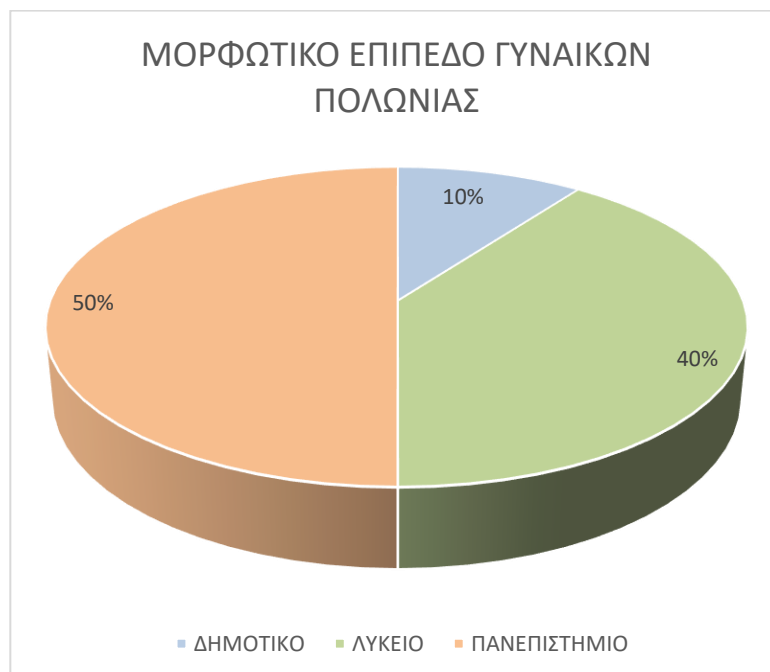
ΠΡΟΦΙΛ ΠΟΛΩΝΙΚΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ						
Μεταβλητή	Μέση τιμή (N=10)	Κατηγορία N	Κατηγορία N	Εθνικότητα N	Κατηγορία N	Κατηγορία N
Ηλικία	48.6					
Εκπαίδευση		Δημοτικό=1 Λύκειο=5 Πανεπιστήμιο=4				
Επάγγελμα			Αγρότισσες=2 Δασκάλα=1 Οικονομολόγος=1 Ιδιωτ. υπάλληλοι=4 Οικιακά=2			
Σύζυγος				Ελληνικής= 9 Πολωνικής=1		
Κίνητρο για μετανάστευση					Προσωπικοί=7 Οικονομικοί=3	
Είδος μετανάστευσης						Οικογενειακό=4 Ατομικό=6

Ανάλυση Δεδομένων

Με μία πρόχειρη ματιά στον πίνακα διαπιστώνουμε πως όλες οι γυναίκες του δείγματος, εκτός από μία τελείωσε την υποχρεωτική φοίτηση στο σχολείο και ένα μέρος, προχώρησε και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (Διάγραμμα 10). Να διευκρινιστεί πως στην Πολωνία δεν είχαν Γυμνάσιο αλλά το δημοτικό διαρκούσε οκτώ χρόνια ενώ το λύκειο, τέσσερα. Σύμφωνα με τις περισσότερες μαρτυρίες των γυναικών, το εκπαιδευτικό σύστημα της Πολωνίας ήταν ιδιαίτερα ικανοποιητικό για τις περισσότερες:

«Να σου πω ότι έμαθα πάρα πολλά και είμαι πολύ περήφανη που πήγα σχολείο. Εμείς απαγορευόταν να έχουμε εργασία για το Σαββατοκύριακο, γιατί το Σαββατοκύριακο ήταν ξεκούραση για τα παιδιά, δεν μας έβαζαν οι δάσκαλοι το Σαββατοκύριακο και ότι κάναμε το κάναμε μεσοβδόμαδα με τη βοήθεια πάντα των δασκάλων στο σχολείο.» (PO-ELLI54).

Το εκπαιδευτικό σύστημα αποτέλεσε έναν σημαντικό λόγο που θεωρούσαν το σχολείο ως μία από τις καλύτερες αναμνήσεις τους. Παράλληλα, πολλές γυναίκες ισχυρίζονται πως στο σχολείο τους είχαν τη δυνατότητα για γυμναστική, κολυμβητήριο και μία φορά το μήνα τους έφερναν και ταινίες προκειμένου να τις δουν όπως στον κινηματογράφο.

Διάγραμμα 10

Όπως απεικονίζεται και στο παραπάνω διάγραμμα, το 50% των γυναικών σπούδασαν σε πανεπιστήμιο και το 40% έφτασε μέχρι τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Μόλις το 10% του δείγματος σταμάτησε την εκπαίδευση στο δημοτικό.

Συνεχίζοντας με τη διπλανή στήλη που περιλαμβάνει τα επαγγέλματά τους, παρατηρούμε πως δεν υπάρχουν άνεργες στο δείγμα μας, παρά μόνο δύο γυναίκες που ασχολήθηκαν με τα οικιακά:

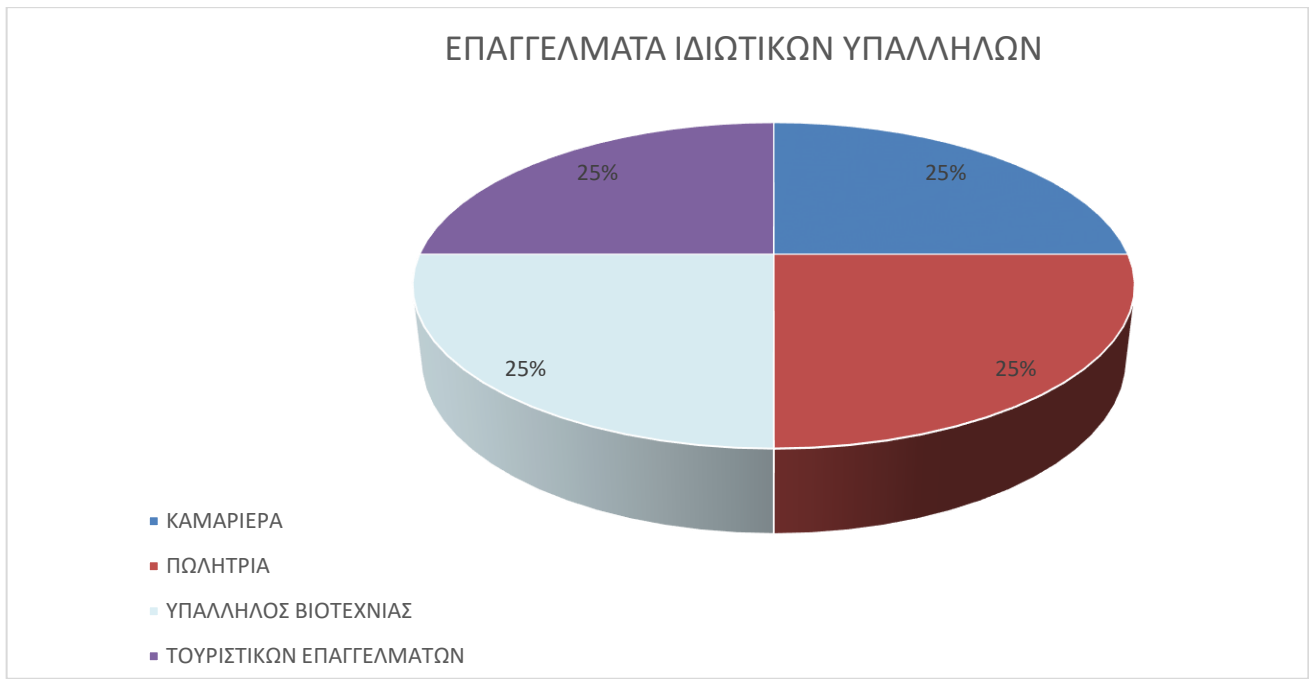
«Όλοι έλεγαν: Τι καλά, ήταν όλοι, είχαμε δουλειές. Θυμάμαι είχαμε οικογένειες στη Γαλλία και μας γράψαν και τέλος πάντων για διακοπές στην Πολωνία και μας είπαν κοιτάζτε εμείς δε δουλεύουμε, είμαστε άνεργοι, δε δουλεύουν και μας φαινόταν, τι είπε τώρα? Υπάρχει να μη δουλέψει κάποιος? Μπορεί να... Μας σόκαρε. Σε μας δεν υπήρχε ανεργία και τέτοια πράγματα. Μας σόκαρε. Τι να είναι αυτοί? Πώς δε δουλεύουν? Πρέπει να είναι πολύ τεμπέληδες. Μετά όμως, γιατί τότε σε μας είχαν όλοι δουλειά, μόνο κάποιος που δε θα ήθελε δε δούλευε...»(POL-MONIKAGANO40).

Διάγραμμα 11

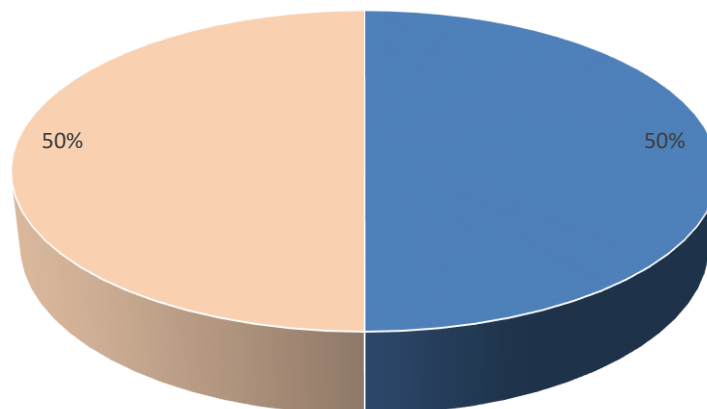
Το διάγραμμα περιλαμβάνει τα στοιχεία που αφορούν τον επαγγελματικό τομέα των γυναικών. Συγκεκριμένα, το 50% εργάστηκε σε επαγγέλματα που απαιτούσαν πανεπιστημιακές γνώσεις, το 25% ήταν ιδιωτικοί υπάλληλοι και το 25% ασχολήθηκε με τις αγροτικές εργασίες και τα οικιακά.

Τα επαγγέλματα των ιδιωτικών υπαλλήλων, ήταν: α. 1 καμαριέρα σε ξενοδοχείο, β. 1 υπάλληλος σε εργοστάσιο βιοτεχνίας, γ. 1 πωλήτρια και δ. 1 υπάλληλος σε τουριστικά επαγγέλματα. Στο παρακάτω διάγραμμα, απεικονίζονται και σε ποσοστό των επαγγελμάτων των ιδιωτικών υπαλλήλων.

Διάγραμμα 12

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΟΛΩΝΙΑΣ

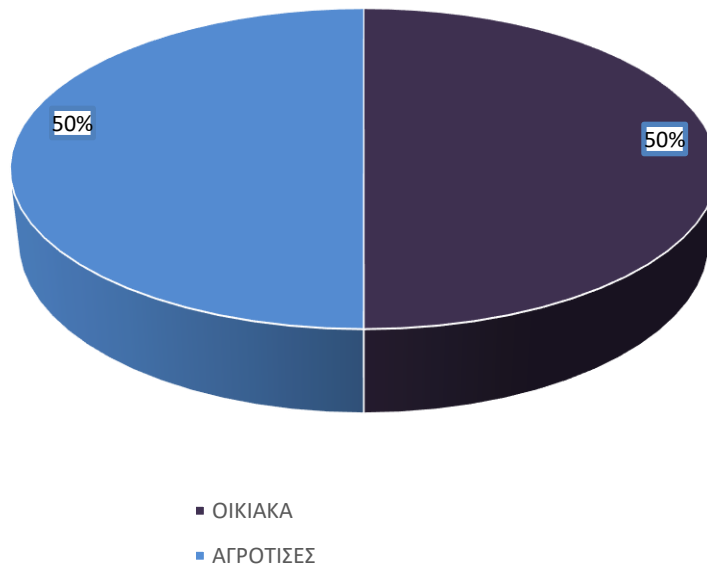
- ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΙ
- ΔΑΣΚΑΛΕΣ

Διάγραμμα 13

Στο παραπάνω διάγραμμα, απεικονίζονται τα επαγγέλματα των γυναικών που σπούδασαν. Όπως διαπιστώνουμε και από τα δεδομένα του πίνακα, 1 γυναίκα σπούδασε οικονομολόγος(50%) και 1 δασκάλα(50%).

Ακολούθως, παρουσιάζονται οι ασχολίες των υπόλοιπων γυναικών της Πολωνίας. Το 50% ασχολείται με τις αγροτικές εργασίες και το υπόλοιπο 50% με τα οικιακά.

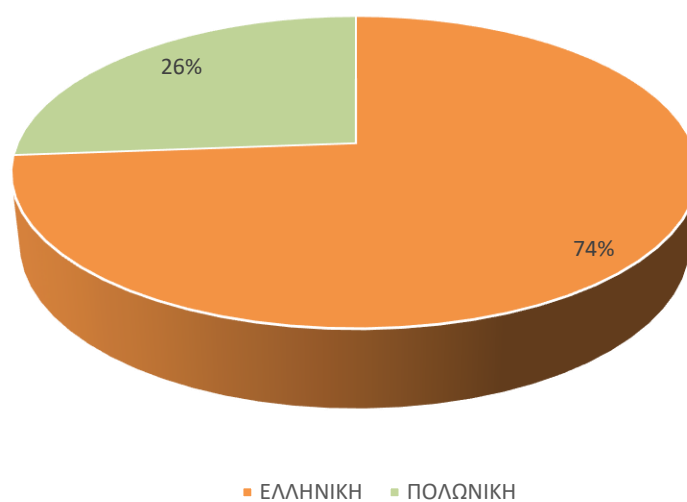
ΛΟΙΠΕΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΠΟΛΩΝΙΑΣ

Διάγραμμα 14

Όσον αφορά την εθνικότητα των συζύγων τους, σχεδόν στην πλειονότητα του δείγματος, ήταν ελληνική. Σαφώς, η εθνικότητά τους έχει άμεση σύνδεση με τους προσωπικούς λόγους που μετανάστευσαν οι γυναίκες.

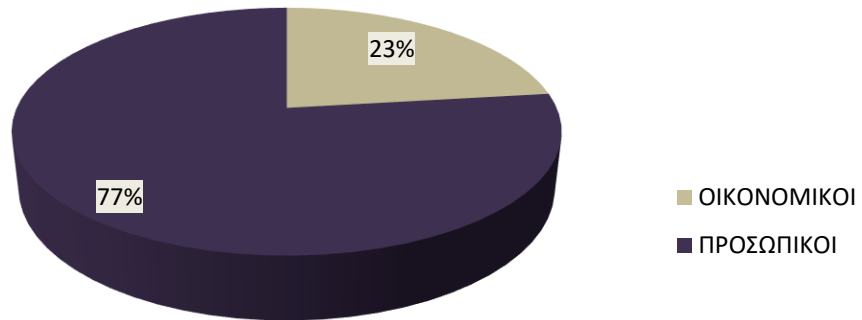
ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ ΣΥΖΥΓΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΠΟΛΩΝΙΑΣ

Διάγραμμα 15

Η πλειοψηφία των γυναικών της Πολωνίας παντρεύτηκε Έλληνα (74%) και το 26% παντρεύτηκε Πολωνό.

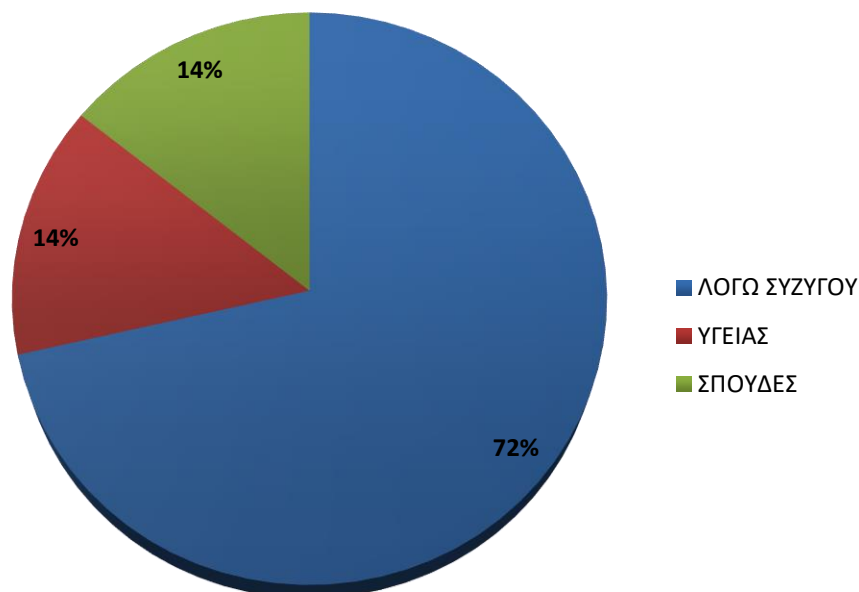
ΛΟΓΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΥΠΗΚΟΩΝ ΠΟΛΩΝΙΑΣ

Διάγραμμα 16

Σύμφωνα με το παραπάνω διάγραμμα, το ποσοστό που αντιστοιχεί στους προσωπικούς λόγους για τη μετανάστευση αποτελεί σχεδόν το τριπλάσιο, εν συγκρίσει με το ποσοστό που αναπαριστά τους οικονομικούς λόγους. Αναλύοντας τους προσωπικούς λόγους των γυναικών, οδηγούμαστε στα παρακάτω αποτελέσματα που αναπαριστά το διάγραμμα 17.

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΥΠΗΚΟΩΝ ΠΟΛΩΝΙΑΣ

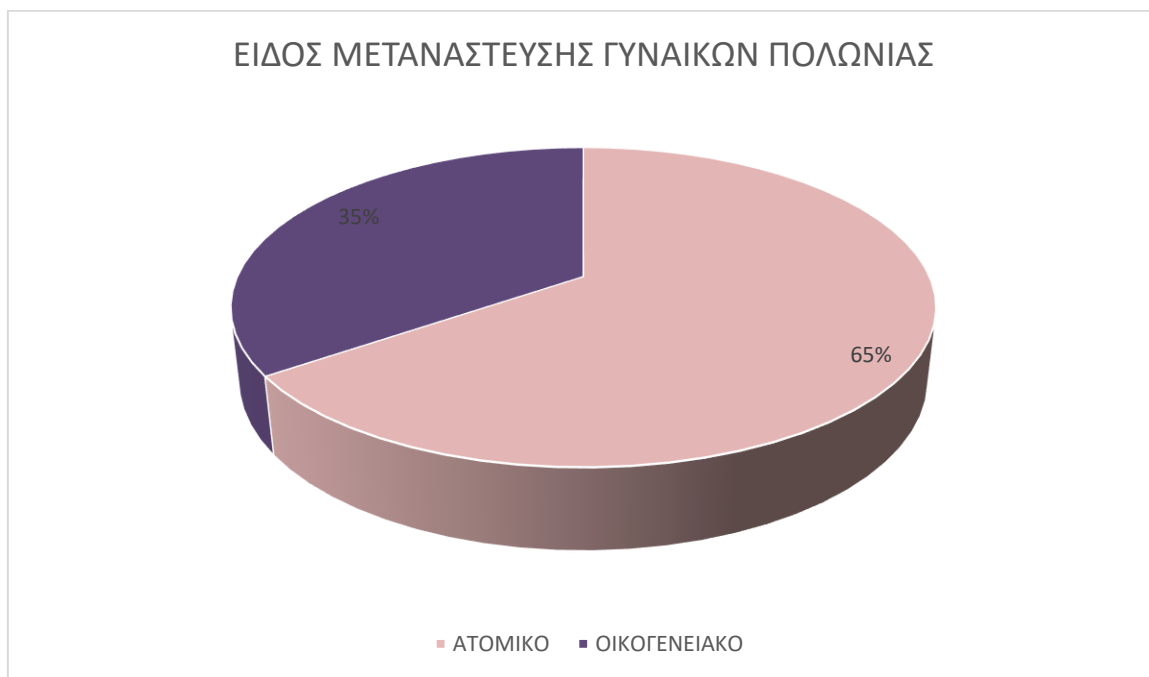
Διάγραμμα 17

Συγκεκριμένα, μία γυναίκα μετανάστευσε λόγω σπουδών (14%), πέντε γυναίκες λόγω της καταγωγής του συζύγου τους (72%) και μία γυναίκα λόγω ασθένειας, προκειμένου να της παρέχουν την κατάλληλη ιατρική περίθαλψη (14%)

Στα πλαίσια της ποιότητας ζωής των γυναικών αυτών και του βιοτικού τους επίπεδο, αξιοσημείωτο αποτελεί το σύστημά με τα κουπόνια, το οποίο συσχετίζεται με τα προσωπικά τους κίνητρα για τη μετανάστευση.

«Θυμάμαι ότι ήταν δύσκολο να πάρεις οτιδήποτε. Για να πάρεις φαγητό κρέας, λουκάνικα, ζάχαρη μέχρι και τσιγάρα και αλκοόλ, υπήρχε ένα μπλοκάκι που είχε μέσα σαν παραθυράκι και έγραφε ζάχαρη ένα κιλό, κρέας 2 κιλά και το έπαιρναν οι γονείς μαζί με τον μισθό. Ανάλογα πόσα παιδιά έχει κάθε οικογένεια τόσα αγοράζαν από τα μπλοκάκια. Βέβαια αυτό δεν έφτανε με τίποτα για όλο τον μήνα. Πάντα έπρεπε να κάνεις κάτι να αγοράσεις, στα «μαύρα» όπως λέμε. Παράδειγμα η μάνα μου και ο πατέρας μου δεν κάπνιζαν και άλλαζαν με κάποιον που κάπνιζε τα μπλοκάκια για να πάρουν κάτι άλλο σαν ανταλλαγή. Πολλές ουρές στα μαγαζιά, για να πάρεις π.χ. στο σούπερ μάρκετ ψωμί το πρωί.»(PO-OLA40)

Δεν είναι λίγες οι συνεντεύξεις παρόμοιου περιεχομένου, που οι γυναίκες εκφράζουν μία πλευρά παραπόνων και που αντικατοπτρίζουν την εκάστοτε ζωή τους. Ένα μικρό ποσοστό, των γυναικών αυτών, περιλαμβάνεται στα αίτια της μετανάστευσής τους και στον τρόπο που βίωσαν την καθημερινότητα.

Διάγραμμα 18

Στο παραπάνω διάγραμμα αναπαρίσταται το είδος μετανάστευσης των γυναικών. Όπως παρατηρούμε, το 65% μετανάστευσε σε ατομικό επίπεδο και το 35% σε οικογενειακό.

Ενότητα 1.3.: Ερευνητικά δεδομένα Βουλγάρων μεταναστριών

Πίνακας 3: Τοπολογία γυναικείας μετανάστευσης από Βουλγαρία

ΠΡΟΦΙΛ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ						
Μεταβλητή	Μέση τιμή (N=48)	Κατηγορία N	Κατηγορία N	Εθνικότητα N	Κατηγορία N	Κατηγορία N
Ηλικία	48.1					
Εκπαίδευση		Δημοτικό=3 Λύκειο=26 Πανεπιστήμιο=19				
Επάγγελμα			Αρχαιολόγος=1 Ανεργες=4 Οικιακά=4 Αρχιτέκτων=1 Εθνολόγος=1 Ηθοποιός=1 Αγρότισσες=9 Γυμνάστριες=3 Νοσοκόμες=3 Δασκάλες=2 Οικονομολόγοι=5 Ιδιωτ. υπάλληλοι=13 Ψυχολόγος=1			
Σύζυγος				Ελληνικής= 30 Βουλγάρικης=18		
Κίνητρο για μετανάστευση					Προσωπικοί=13 Οικονομικοί=35	
Είδος μετανάστευσης						Οικογενειακό=19 Ατομικό=29

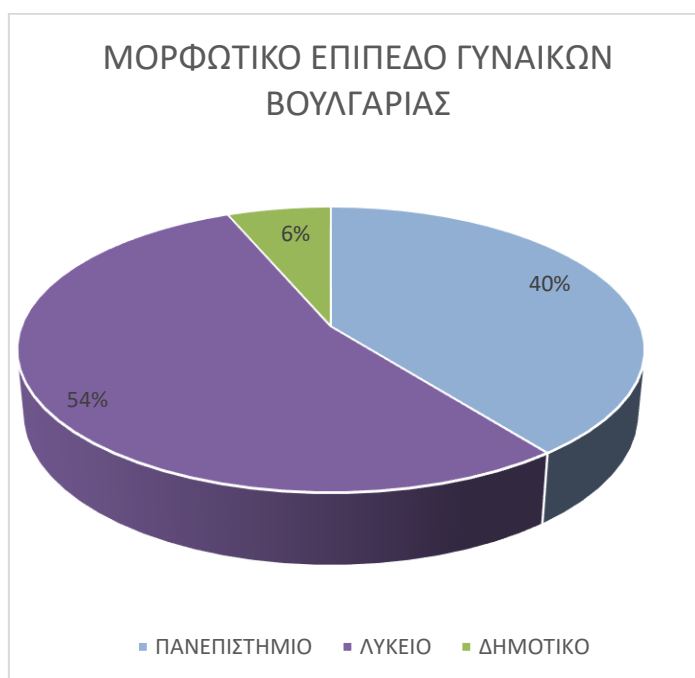
Ανάλυση Δεδομένων

Το μέγεθος του δείγματος είναι 48 γυναίκες, εκ των οποίων οι 19 σπούδασαν σε πανεπιστήμιο, οι 26 έφτασαν μέχρι το λύκειο και 3 σταμάτησαν την εκπαίδευσή τους στο δημοτικό (Διάγραμμα 19). Στις περισσότερες συνεντεύξεις, στα παιδικά χρόνια των γυναικών, εντύπωση δημιουργεί η μέριμνα του κράτους για το εκπαιδευτικό σύστημα. Όλες οι υποχρεώσεις και τα καθήκοντά τους, διεκπεραιώνονταν στις διδακτικές ώρες, δίχως να χρειάζονται επιπλέον μαθήματα σε φροντιστήρια.

«Μαθήματα κανονικά, ιστορία, γεωγραφία όπως και τώρα ας πούμε μαθαίνουν τα παιδιά. Δεν υπήρχαν φροντιστήρια, ότι μαθαίναμε στο σχολείο. Δηλαδή όλη βάση το παίρναμε στο σχολείο και απ' τους καθηγητές.» (BU-DIANA47).

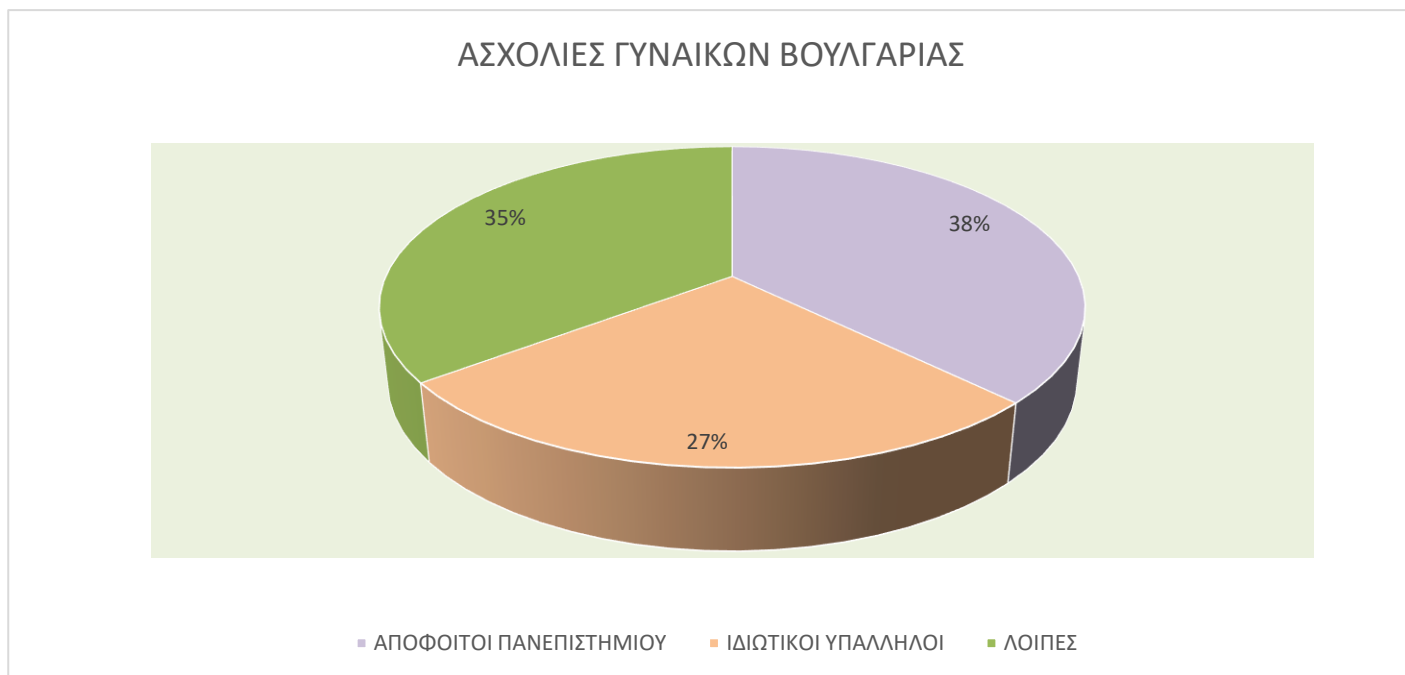
Επίσης, η πλειονότητα αναφέρει τη συμβολή του εκπαιδευτικού συστήματος στην ιατρική περίθαλψη των παιδιών:

«Όλοι είχανε δουλειά, είχαμε πολύ παιδεία... κάτι που δεν υπάρχει πλέον ούτε στη Βουλγαρία. Εγώ δεν θυμάμαι η μάνα μου ποτέ να με είχε πάει σε ιατρείο, γιατί εμείς στα σχολεία είχαμε και οδοντίατρο και παιδίατρο.» (BU-DANIELA41).

Διάγραμμα 19

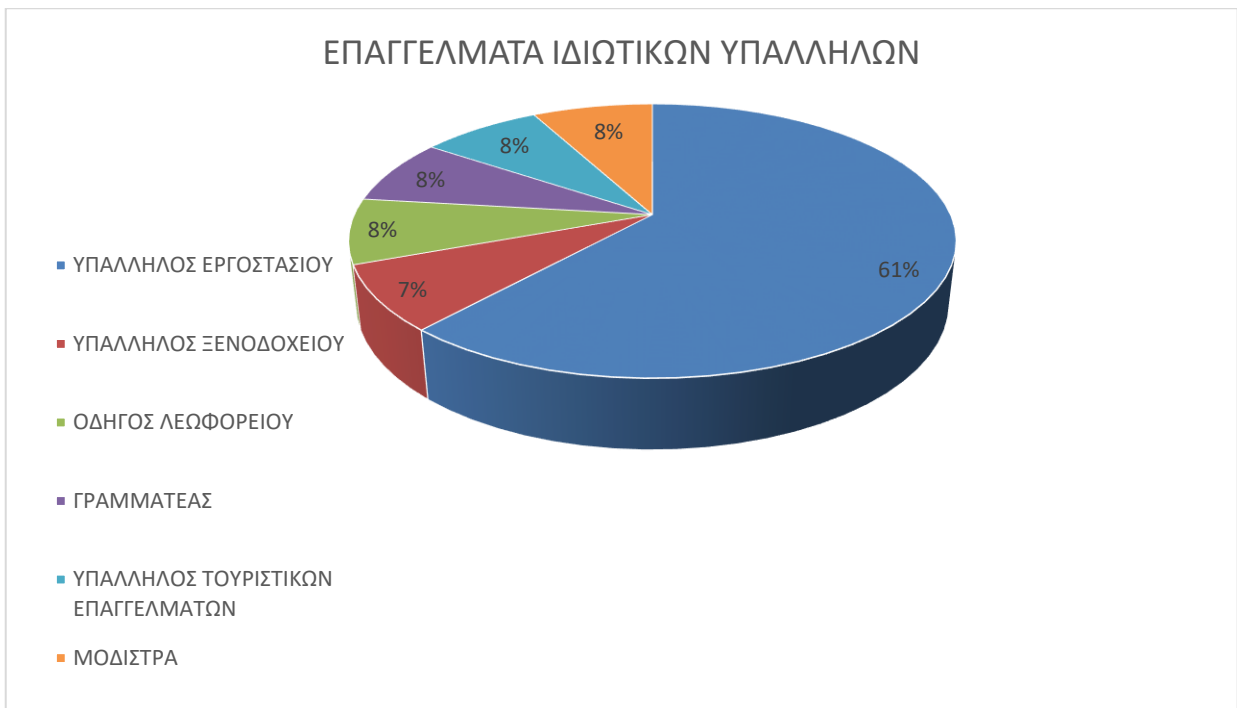
Το παραπάνω διάγραμμα περιλαμβάνει το επίπεδο μόρφωσής τους. Συγκεκριμένα, το ποσοστό των γυναικών που μορφώθηκαν αντιστοιχεί στο 40%, ενώ εκείνων που παρέμειναν στάσιμες στο δημοτικό, στο 6%. Η μέση εκπαίδευση, της δευτεροβάθμιας, αντιστοιχεί στο 54%.

Διάγραμμα 20

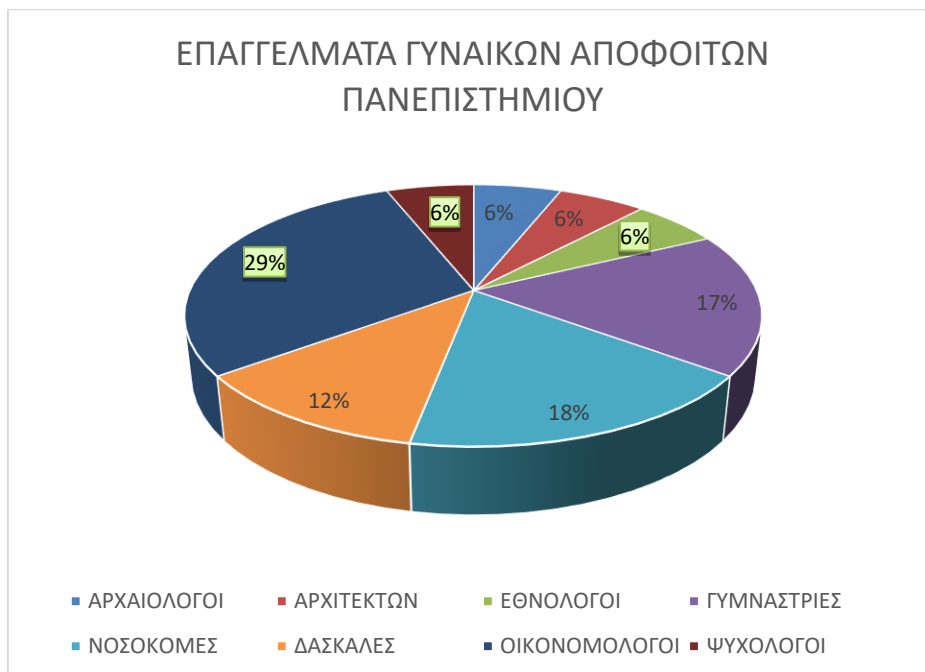
Όσον αφορά τα επαγγελματικά, το 38% ασχολήθηκε με επαγγέλματα πανεπιστημιακού επιπέδου, το 27% ήταν ιδιωτικοί υπάλληλοι ενώ το 35% περιλαμβάνει τις αγροτικές ασχολίες, τα οικιακά και τις γυναίκες που ήταν άνεργες. Πολλές γυναίκες που τελείωσαν το λύκειο και το δημοτικό, ασχολήθηκαν με τον ιδιωτικό τομέα. Για την ακρίβεια, 13 ήταν οι γυναίκες, οι οποίες εργάστηκαν ως:

- υπάλληλοι εργοστασίου, (8)
- υπάλληλοι ξενοδοχείου, (1)
- οδηγοί λεωφορείου, (1)
- γραμματείς, (1)
- υπάλληλοι τουριστικών επαγγελμάτων (1) και
- μοδίστρα (1)

Διάγραμμα 21

Στο παρακάτω διάγραμμα απεικονίζονται τα επαγγέλματα των απόφοιτων πανεπιστημίου.

Διάγραμμα 22

Το 29% των γυναικών που τελείωσε το πανεπιστήμιο, ασχολήθηκε με την οικονομολογία. Έπειτα, το 18% ασχολήθηκε με τη νοσηλευτική και ακολουθεί το 17% που η ενασχόλησή τους ήταν η γυμναστική. Ακολουθούν τα επαγγέλματα της δασκάλας (12%), της εθνολογίας (6%), της

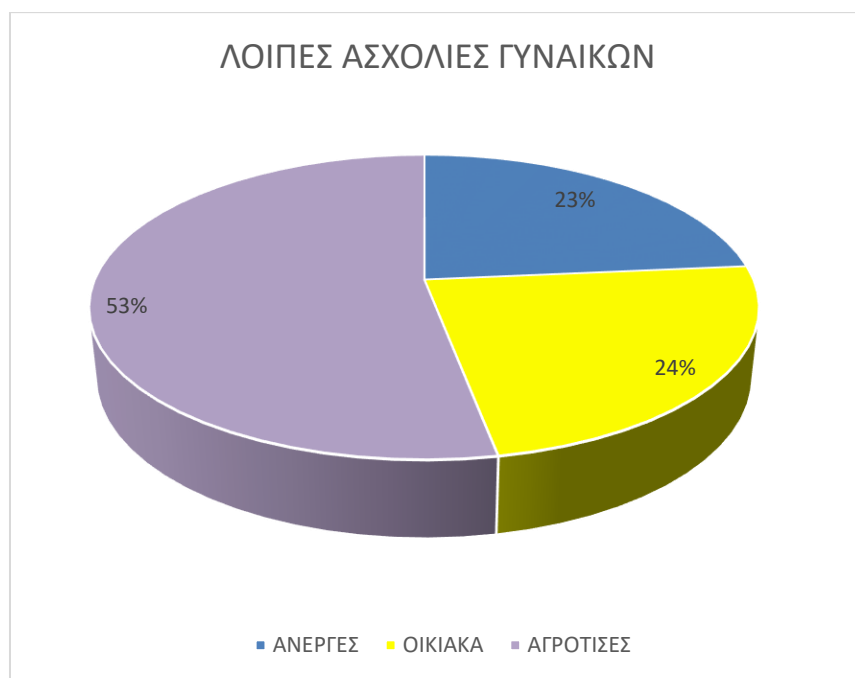
αρχιτεκτονικής (6%) της αρχαιολογίας (6%) και της ψυχολογίας (6%).

Ιδιαίτερα σύνηθες για εκείνη την εποχή ήταν οι αγροτικές δουλειές. Άλλωστε γι' αυτόν τον λόγο και στο δείγμα μας, 9 γυναίκες ήταν αγρότισσες. Σκληρός και επιβλητικός ο ρόλος της στην κοινωνία καθώς το πρότυπο της εποχής όριζε την γυναίκα, μητέρα, εργαζόμενη και κατώτερη από τον άνδρα.

«Συνήθως κοίταξε ο πατέρας ήταν αυτός που έφερνε τα λεφτά και η μητέρα ήταν αυτή που έπρεπε να κάνει ή να δουλέψει να πάει κ αυτή στο χωράφι είτε στο δικό της είτε σε κάποιο ξένο σαν εργάτρια αλλά έπρεπε να κάνει και τις δουλειές του σπιτιού, να φροντίσει τα παιδιά της, να φροντίσει ας πούμε φαντάσου κάνανε στην παραγωγή που βγάζανε κάθε φορά κάνανε ας πούμε κομπόστες τουρσιά είχαμε μια τεράστια αποθήκη και τη γεμίζαμε, όλα αυτά τα 'κανε η μάνα μόνη της. Πολύ σπάνια ο πατέρας. Ο πατέρας κυρίως με τα ζώα.» (BU-ELEXTRA51).

Παρόλα' αυτά, περισσότερες είναι οι γυναίκες οι οποίες κατόρθωσαν να σπουδάσουν στη χώρα τους και βέβαια κάποιες από αυτές μετανάστευσαν προκειμένου να σπουδάσουν.

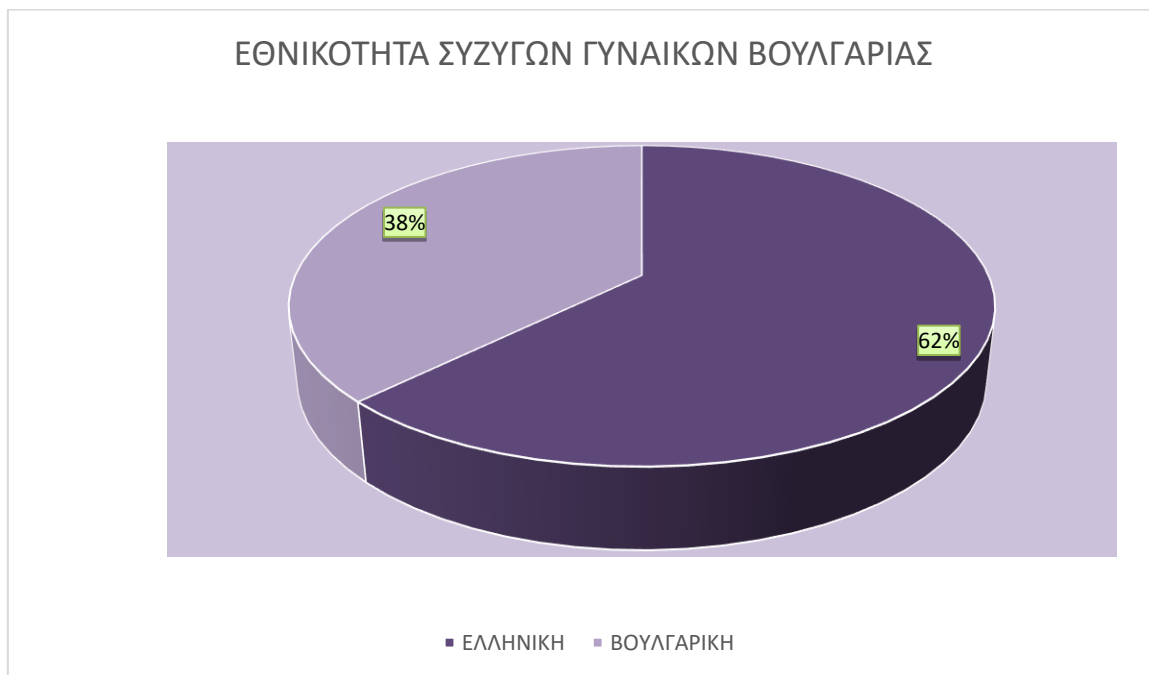
Τέλος, σύμφωνα με τα δεδομένα του πίνακα, υπήρχαν 4 άνεργες γυναίκες, 4 που ασχολήθηκαν με τα οικιακά και 9 που η ενασχόλησή τους ήταν οι αγροτικές εργασίες (Διάγραμμα 23).

Διάγραμμα 23

Παρατηρήθηκαν και στη Βουλγαρία οι αγροτικές ασχολίες που αντιστοιχούν στο 53%, οι οικιακές ασχολίες, 24% και το 23% του δείγματος δεν είχε εργασία. Σύμφωνα με τα δεδομένα του πίνακα, η πλειοψηφία των γυναικών ήταν παντρεμένες με ελληνικής εθνικότητας άνδρα.

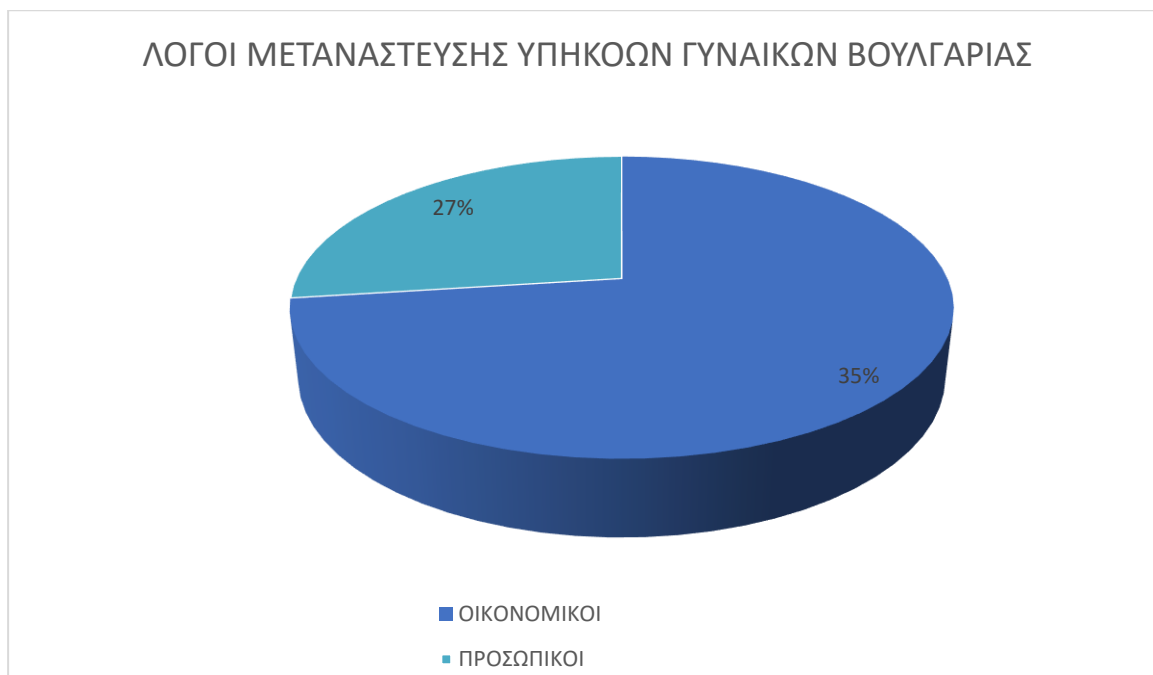
Το παρακάτω διάγραμμα αποτυπώνει τη διάκριση των λόγων που μετανάστευσαν σε προσωπικό και οικονομικό επίπεδο.

Διάγραμμα 24

Η εθνικότητα των συζύγων τους απεικονίζεται στο παραπάνω διάγραμμα. Το 62% του δείγματος παντρεύτηκε με Έλληνα, ενώ το 38% είχε Βουλγάρικη εθνικότητα.

Το παρακάτω διάγραμμα αναπαριστά τους λόγους μετανάστευσης σε προσωπικό και οικονομικό επίπεδο.

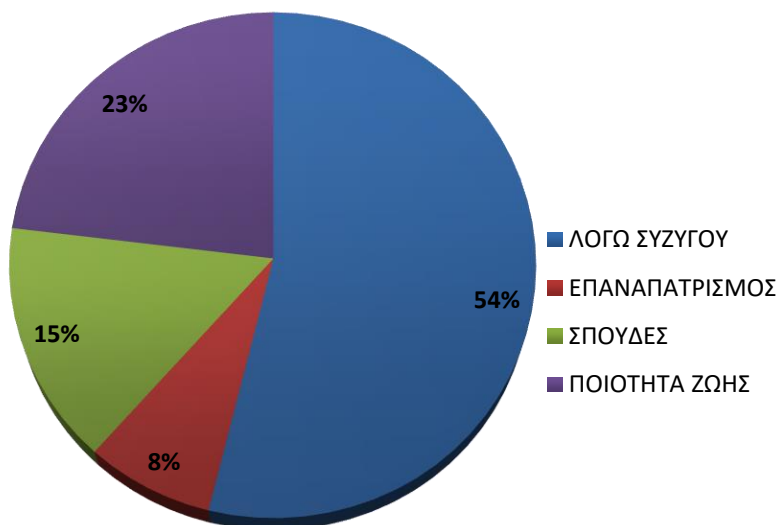
Διάγραμμα 25

Όπως διαπιστώνεται το ποσοστό των οικονομικών αιτιών είναι σχεδόν το τριπλάσιο σε σύγκριση με το ποσοστό των προσωπικών αιτιών. Σε προσωπικό επίπεδο σαφώς, οι λόγοι της κάθε γυναίκας, διαφέρουν. Αναλυτικά:

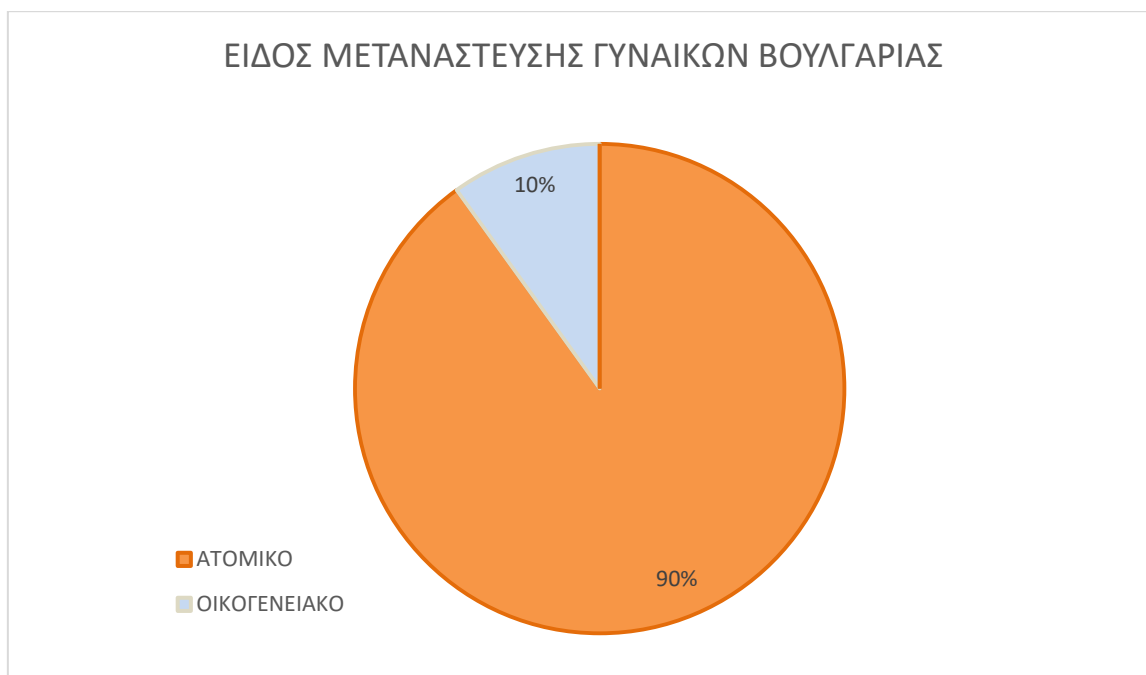
- 7 γυναίκες μετανάστευσαν λόγω της καταγωγής του συζύγου τους,
- 2 λόγω της επιθυμίας τους για σπουδές,
- 1 διότι επιδίωξε τον επαναπατρισμό και
- 3 για μία ποιοτικότερη ζωή, με κατάλληλο βιοτικό επίπεδο.

Στο διάγραμμα που ακολουθεί λαμβάνουν χώρα, σε προσωπικό επίπεδο, τα αίτια μετανάστευσης των γυναικών.

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΥΠΗΚΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

Διάγραμμα 26

Διάγραμμα 27

Το διάγραμμα που προηγήθηκε, αναπαριστά το είδος μετανάστευσης των γυναικών. Στην προκειμένη περίπτωση, το 90% των γυναικών της Βουλγαρίας, μετανάστευσαν ατομικά, ενώ το 10%, οικογενειακά.

Ενότητα 1.4: Ερευνητικά δεδομένα Αλβανίδων μεταναστριών

Πίνακας 4: Τοπολογία Γυναίκειας μετανάστευσης από Αλβανία

ΠΡΟΦΙΛ ΑΛΒΑΝΙΚΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ						
Μεταβλητή	Μέση τιμή (N=120)	Κατηγορία N	Κατηγορία N	Εθνικότητα N	Κατηγορία N	Κατηγορία N
Ηλικία	46.07					
Επάγγελμα		Δημοτικό=23 Λύκειο=88 Πανεπιστήμιο=9				
Εκπαίδευση			Ανεργες=58 Στρατιωτικός=1 Χημ. μηχανικός=1 Αγρότισσες= 31 Οικιακά=4 Νοσοκόμα=1 Δασκάλα=1 Οικονομολόγος=2 Ιδιωτ. υπάλληλος=21			
Σύζυγος				Ελληνικής=33 Βουλγάρικης=87		
Κίνητρο για μετανάστευση					Προσωπικοί=37 Οικονομικοί=83	
Είδος μετανάστευσης						Οικογενειακό=101 Ατομικό=19

Ανάλυση Δεδομένων

Ελάχιστος αριθμός γυναικών κατόρθωσε να σπουδάσει υπό το καθεστώς του Χότζα στην Αλβανία. Μόλις 9 γυναίκες από το συνολικό δείγμα των 120 ατόμων. Κύριο αίτιο αποτελεί η φτώχεια. Οι πολίτες της Αλβανίας βίωσαν οικονομική εξαθλίωση και προσπάθησαν να επιβιώσουν με τα λίγα:

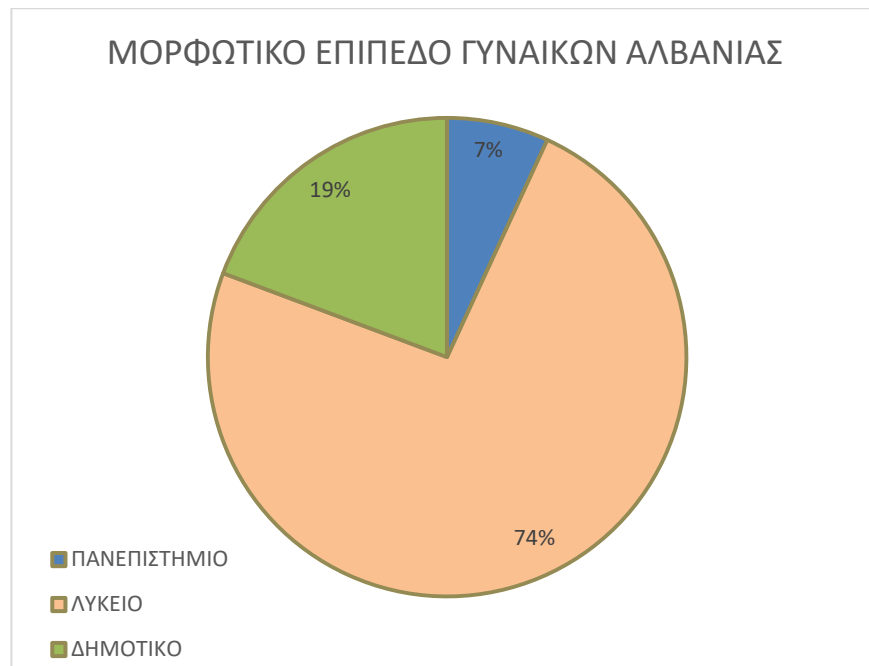
«Σχολείο δεν μπορέσαμε να πάμε γιατί μόνο ίσα ίσα μόνο μέχρι το γυμνάσιο, τις πρώτες τάξεις του γυμνασίου... οι φίλοι μου, ο καθένας ήταν στη δουλειά του, λίγες φορές βγαίναμε έξω και παίζαμε στο δρόμο στην γειτονιά. Ναι, αφού έπρεπε να πηγαίνουμε και εμείς να βοηθάμε την οικογένεια για να μην πεινάμε.» (AL-Νένα47).

Υποχρέωσή τους ήταν να συνεισφέρουν οικονομικά στην οικογένειά τους και παράλληλα να πηγαίνουν και σχολείο με περιορισμένο χρόνο για διασκέδαση και παιχνίδι. Να διευκρινιστεί πως οι 23 γυναίκες που τελείωσαν το δημοτικό, φοίτησαν 8 χρόνια και όχι 6 όπως είναι στα ελληνικά σχολεία. Επίσης, την τριτοβάθμια εκπαίδευση, κατόρθωσαν να αγγίξουν μονάχα 9 γυναίκες (Διάγραμμα 25). Δεν είχαν οι περισσότερες οικογένειες την οικονομική δυνατότητα να στείλουν τα παιδιά τους για σπουδές καθώς ήθελε χρήματα.

«Ααα είκα αλλά τις συνθήκες δεν με αφήνανε γιατί είμασταν πολλά παιδιά, δούλευα κιόλας και δεν θα μπορούσα να πάω.» (AL-Λαντίνα47).

Επιπλέον, η πλειοψηφία των οικογενειών, είχε πολλά παιδιά με αποτέλεσμα κάποια από αυτά να στερηθούν τη μόρφωση. Τέλος, από κάθε τάξη μόνο ο καλύτερος που θα σημείωνε άριστα στις εξετάσεις, είχε τη δυνατότητα για σπουδές.

«Για να περάσεις έπρεπε να έχεις δέκα. Εγώ έβγαλα κάπου στο εφτά. Έπρεπε 9,9 να βγάλεις για πανεπιστήμιο.» (AL-Ντόνα43).

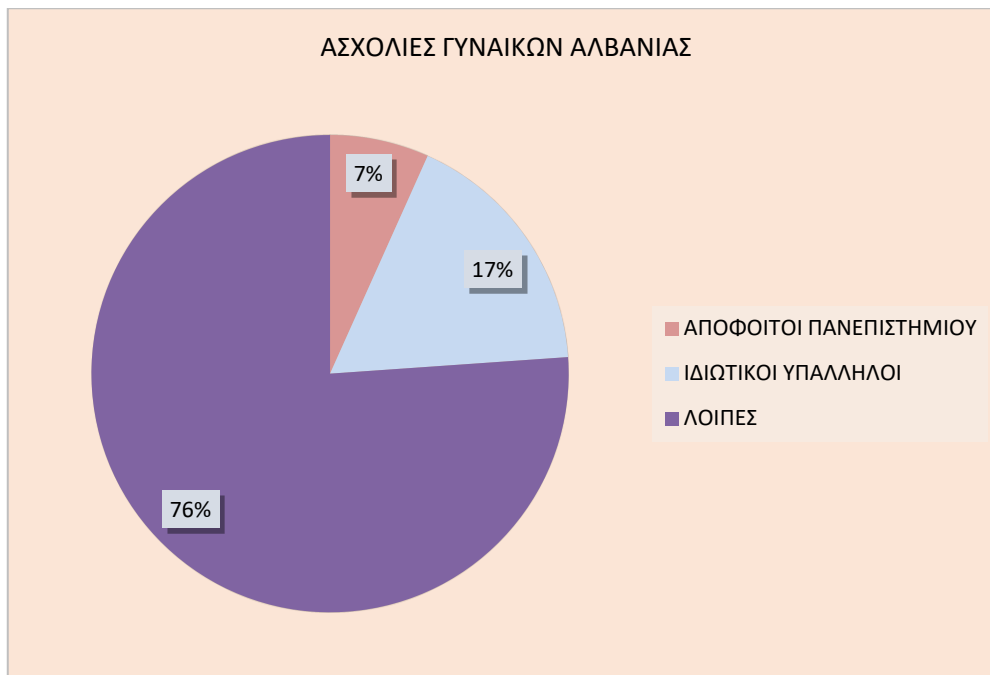

Διάγραμμα 28

Σχετικά με τον επαγγελματικό τομέα, όπως διαπιστώνουμε και από τον πίνακα 4, η ανεργία κυριαρχούσε εκείνη την περίοδο και οι χειρωνακτικές εργασίες, επίσης. Παρατηρούμε πως οι αγρότισσες είναι 31 και οι ιδιωτικοί υπάλληλοι 20.

«Πήγαινε στα χωράφια, παντού, μαζί με τον άντρα άμα, οι γυναίκες έκαναν παραπάνω δουλειές, μαγείρεμα, πλύσιμο ρούχων γιατί ο άντρας πήγαινε μόνο στα χωράφια, γύριζε κουρασμένος και δεν έκανε τίποτα. Οι γυναίκες να μεγαλώνουν τα παιδιά , μόνο ένα δεν μπορούσαν να κάνουν, να βοηθήσουν τα παιδιά στο σχολείο γιατί δεν είχανε καιρό. Αλλά ήτανε πολύ τέτοιο το σχολείο που τα παιδιά όλα τα μάθανε στο σχολείο, κανένα βοήθεια, ούτε φροντιστήριο, βέβαια τότε δεν είχαμε.» (AL-Ντόνα43).

Βλέπουμε λοιπόν, τον πολύπλευρο ρόλο της γυναίκας, η οποία αναγκαζόταν να προσαρμοστεί στα δεδομένα της εποχής.

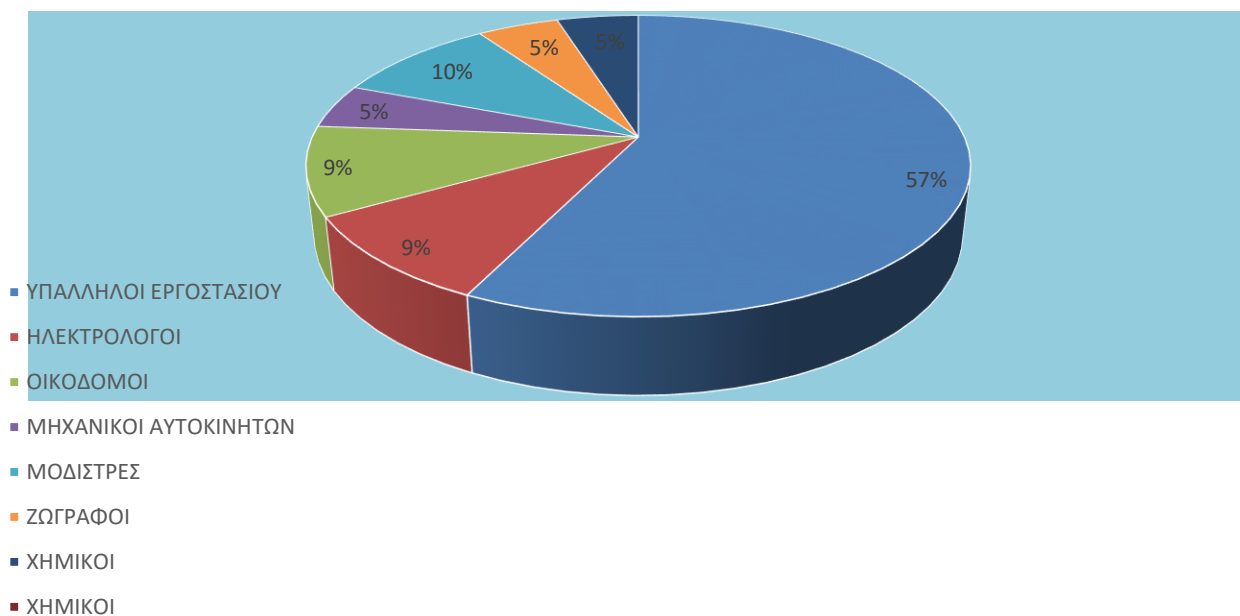
Διάγραμμα 29

Στον παρόν διάγραμμα, το 7% ασχολήθηκε με τα επαγγέλματα που χρειάστηκε να αποφοιτήσουν από το πανεπιστήμιο, το 17% ήταν ιδιωτικοί υπάλληλοι και το 76% ασχολήθηκε με τα οικιακά, τα αγροτικά και ένα μεγάλο μέρος αυτού ήταν άνεργες.

Όπως προαναφέρθηκε οι γυναίκες ασχολήθηκαν και με τον ιδιωτικό τομέα. Συγκεκριμένα, σημειώθηκαν:

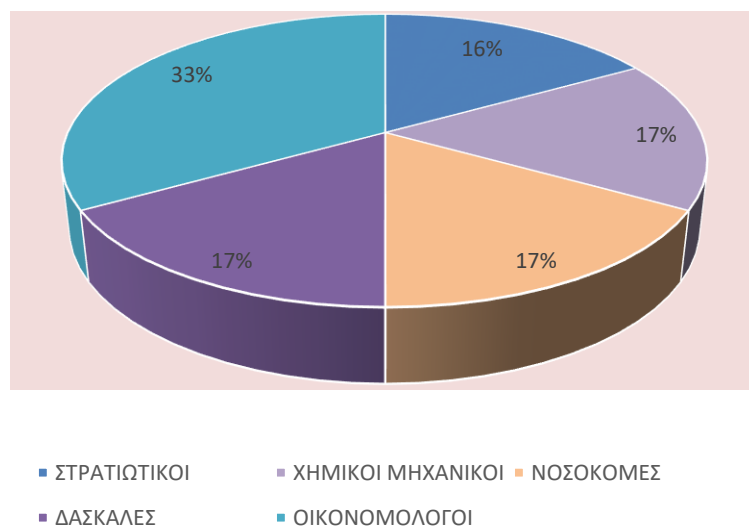
- 12 υπάλληλοι σε εργοστάσια της Αλβανίας
- 1 ζωγράφος
- 2 ηλεκτρολόγοι,
- 2 οικοδόμοι,
- 1 μηχανικός αυτοκινήτων,
- 2 μοδίστρες και
- 1 χημικός.

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ

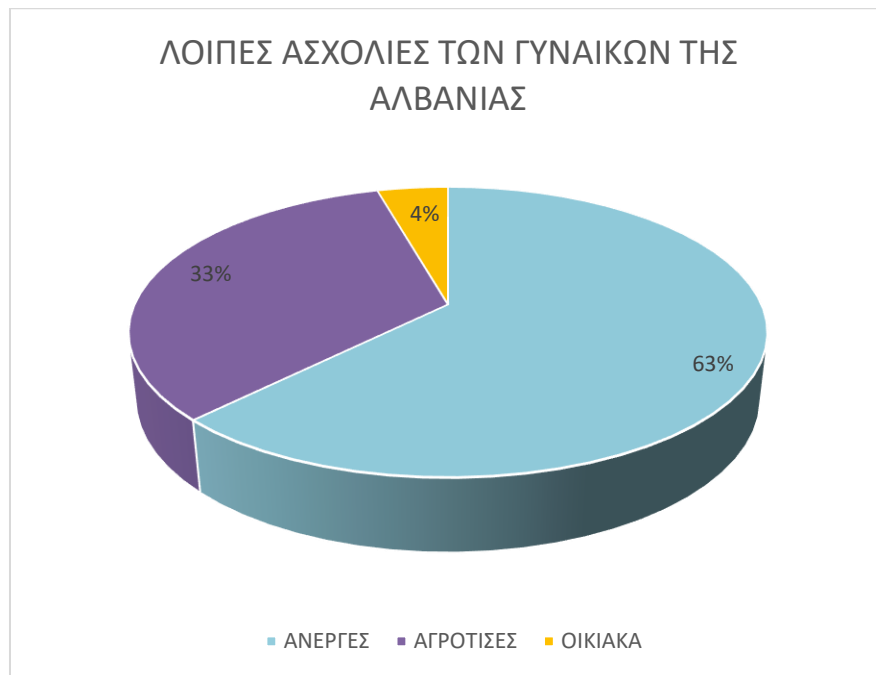
Διάγραμμα 30

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Διάγραμμα 31

Στο παραπάνω διάγραμμα, απεικονίζονται τα επαγγέλματα των γυναικών της Αλβανίας που αποφοίτησαν από πανεπιστήμια. Παρατηρούμε πως το 33% , ασχολήθηκε με τα οικονομικά, , το 17% ασχολήθηκε με τη νοσηλευτική, 17% με την εκπαίδευση, 17% ως χημικός μηχανικός και το 16% με το στρατό.

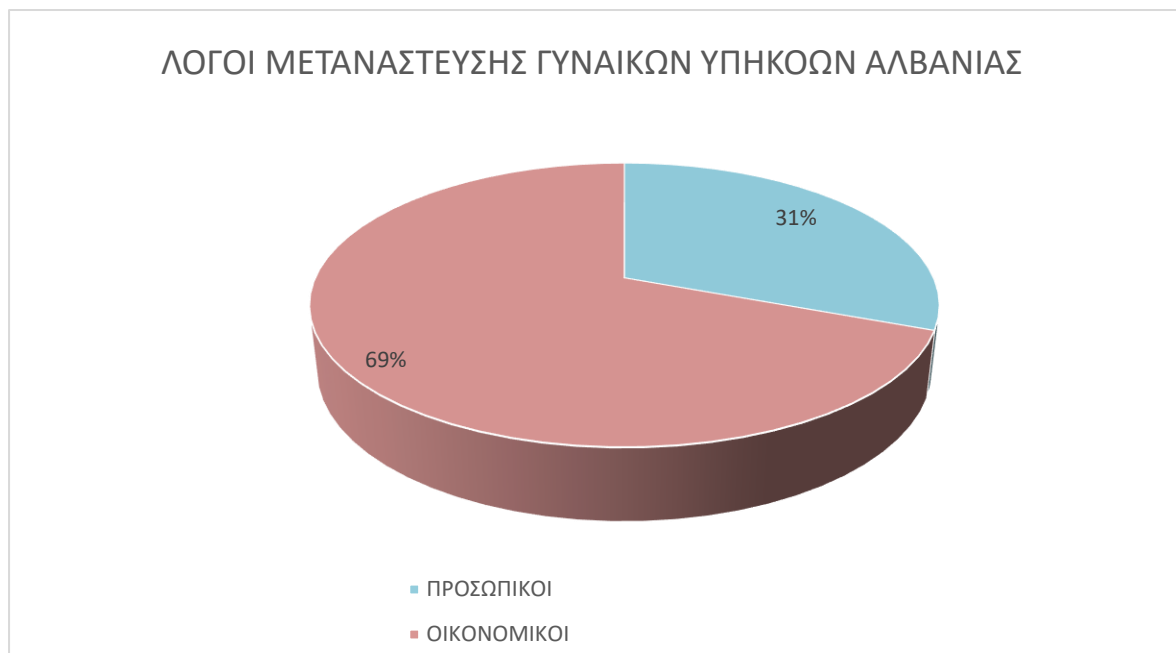
Διάγραμμα 32

Παρατηρείται μία αξιοσημείωτη διαφορά μεταξύ των ποσοστών των ανέργων γυναικών από εκείνες που ασχολήθηκαν με τα αγροτικά και τα οικιακά. Η ανεργία της Αλβανίας στην εποχή του σοσιαλισμού αγγίζει το 63%, υπερβαίνοντας το μέσο όρο, ενώ το ποσοστό που σημείωσαν οι αγρότισσες ανέρχεται στο 33%. Μονάχα το 4% των γυναικών ασχολήθηκε αποκλειστικά με τα οικιακά.

Διάγραμμα 33

Σύμφωνα με τα στοιχεία του διαγράμματος, το 73% των γυναικών, ήταν παντρεμένες με Αλβανικής καταγωγής, άνδρα ενώ το 27%, με ελληνικής καταγωγή. Από τις 120 γυναίκες του δείγματος, οι 83 μετανάστευσαν για οικονομικούς λόγους, προκειμένου να επιβιώσουν, ενώ οι 37 για προσωπικούς λόγους. Στο παρακάτω διάγραμμα αναπαρίστανται και γραφικά, τα ποσοστά των γυναικών που μετανάστευσαν σε οικονομικό και σε προσωπικό επίπεδο.

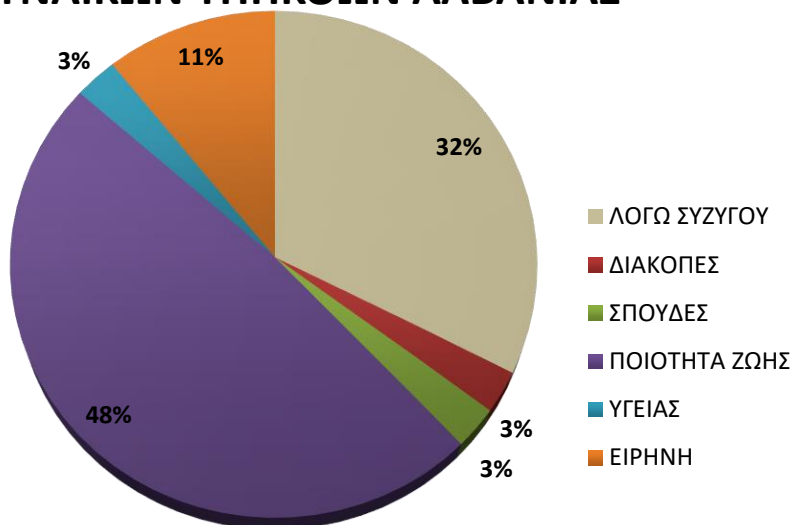
Διάγραμμα 34

Σύμφωνα με τα δεδομένα που έχουμε, το ποσοστό των γυναικών που τους ανάγκασαν οι προσωπικοί λόγοι να μεταναστεύσουν στην Ελλάδα, είναι 31%. Στους λόγους αυτούς περιλαμβάνονται τα εξής στοιχεία:

- 12 γυναίκες μετανάστευσαν λόγω της εθνικότητας του συζύγου τους,
- 1 επισκέφτηκε τη χώρα μας για διακοπές και στη συνέχεια εγκαταστάθηκε,
- 1 προκειμένου να σπουδάσει,
- 1 λόγω υγείας που έπρεπε να αντιμετωπίσει,
- 4 γυναίκες μετανάστευσαν για να αποφύγουν εμπόλεμες καταστάσεις και να εγκατασταθούν σε ειρηνικές χώρες και
- 18 γυναίκες στόχευαν να εγκατασταθούν σε χώρα καλύτερου βιοτικού επιπέδου, για μία καλύτερη ζωή.

Στο παρακάτω διάγραμμα φαίνονται και τα ποσοστά που αντιστοιχούν στον κάθε λόγο ξεχωριστά.

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΥΠΗΚΟΩΝ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

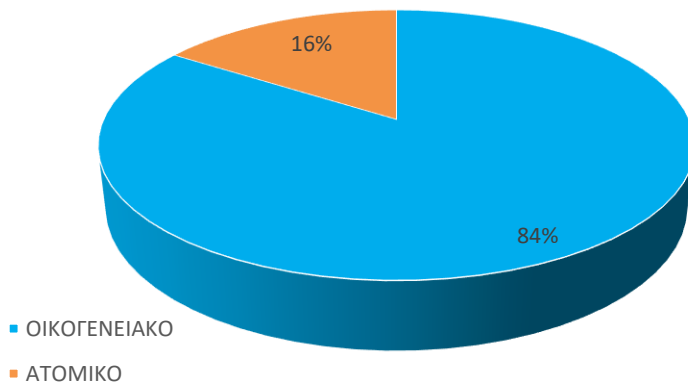
Διάγραμμα 35

Εν συνεχεία, παρατηρούμε πως το είδος της μετανάστευσης ήταν κατά κύριο λόγο οικογενειακό(Διάγραμμα 36). Για την ακρίβεια, 101 γυναίκες μετανάστευσαν με την οικογένεια τους, ενώ μόλις 19 γυναίκες μετανάστευσαν σε ατομικό επίπεδο.

«Πότε μετανάστευσες; Γιατί; Με ποιόν; (μόνη με την οικογένεια, με άλλον). Το 1990. Πρώτα ο άντρας μου και μετά εγώ με τα παιδιά.» (AL-Χάρις45).

Στις περισσότερες οικογένειες πρώτα μετανάστευσε ένα μέλος της, κατά κύριο λόγο ο πατέρας, μέχρι να δημιουργήσει το κατάλληλο έδαφος προκειμένου να μεταναστεύσουν και τα υπόλοιπα μέλη.

ΕΙΔΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

Διάγραμμα 36

Το οικογενειακό είδος αντιστοιχίζεται με το 84% και το ατομικό είδος μετανάστευσης το 16%.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Το συνολικό μέγεθος του δείγματος είναι 195 μετανάστριες γυναίκες, προερχόμενες από πρώην σοσιαλιστικά καθεστάτα. Μελετώντας τις συνεντεύξεις τους, επικεντρωθήκαμε σε ορισμένα προσωπικά τους στοιχεία, προτού εγκατασταθούν στη χώρα υποδοχής. Κατόπιν εξονυχιστικής έρευνας οδηγηθήκαμε στα ακόλουθα αποτελέσματα.

Ως προς την εκπαίδευση:

Πίνακας 5: Μορφωτικό επίπεδο

	<u>ΠΑΜΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ</u>	<u>ΛΥΚΕΙΟ</u>	<u>ΔΗΜΟΤΙΚΟ</u>
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	48%	48%	4%
ΠΟΛΩΝΙΑ	50%	40%	10%
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	40%	54%	6%
ΑΛΒΑΝΙΑ	7%	74%	19%

- Σύμφωνα με τα παραπάνω αποτελέσματα σχετικά με την εκπαίδευση των γυναικών, διαπιστώνουμε πως οι μετανάστριες της Πολωνίας, προσέγγισαν το 50%, ποσοστό που είναι υψηλότερο σε σχέση με τα ποσοστά των άλλων χωρών, όσον αφορά τις πανεπιστημιακές σπουδές. Επίσης, αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση καθώς οι γυναίκες της Πολωνίας που σπούδασαν, είναι περισσότερες σε σχέση με εκείνες που έφτασαν στην τριτοβάθμια και πρωτοβάθμια εκπαίδευση.
- Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλούν τα αποτελέσματα της Αλβανίας. Σημειώθηκε το χαμηλότερο ποσοστό, μόλις 7% του συνολικού δείγματος, όσον αφορά τις σπουδές. Αυτόματως σημαίνει πως οι γυναίκες της Αλβανίας που κατάφεραν να σπουδάσουν είναι ελάχιστες.
- Ταυτόχρονα, οι μετανάστριες της Αλβανίας κατέχουν το υψηλότερο ποσοστό φοίτησης σε δημοτικά σχολεία (19%), σε σύγκριση με τις υπόλοιπες χώρες.
- Στην περίπτωση της Ρουμανίας, διακρίνουμε ισόποσα ποσοστά, όσον αφορά την τριτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, που προσέγγισαν το 48%.
- Επίσης, το ποσοστό των γυναικών της Ρουμανίας που η φοίτησή τους τελείωσε στο δημοτικό, αποτελεί το 4% του δείγματος. Ποσοστό που αποτελεί το χαμηλότερο, σε σύγκριση με τις υπόλοιπες χώρες.

➤ Παρατηρώντας τα αποτελέσματα της Βουλγαρίας και της Αλβανίας διαπιστώνουμε πως τα ποσοστά των γυναικών, που οι σπουδές τους έφτασαν μέχρι το λύκειο, είναι μεγαλύτερα από τα ποσοστά των γυναικών που έφτασαν στην τριτοβάθμια και πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Συνεπάγεται πως η πλειοψηφία του δείγματος αποτελείται από γυναίκες που έχουν γνώσεις ανωτέρου επιπέδου από αυτές της πρωτοβάθμιας, παράλληλα αποτελούν και χαμηλότερες από τις πανεπιστημιακές γνώσεις.

Ως προς τον επαγγελματικό τομέα:

Πίνακας 6: Αποτελέσματα για τις λοιπές ασχολίες

<u>ΛΟΙΠΕΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ</u>			
	ΑΝΕΡΓΙΑ	ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ	ΟΙΚΙΑΚΑ
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	-	89%	11%
ΠΟΛΩΝΙΑ	-	50%	50%
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	23%	53%	24%
ΑΛΒΑΝΙΑ	63%	33%	4%

Τα ποσοτικά δεδομένα που αναγράφονται στον παραπάνω πίνακα, εκφράζουν τα ποσοστά: α) ανεργίας, β) των αγροτικών ασχολιών και γ) τις οικιακές εργασίες των γυναικών.

Α) Συγκρίνοντας τα αποτελέσματα της πρώτης στήλης του πίνακα, διαπιστώνουμε πως η Ρουμανία και η Πολωνία δεν σημειώνουν βαθμό ανεργίας, σε αντίθεση με τη Βουλγαρία και την Αλβανία. Μάλιστα, η Αλβανία εμφανίζει σχεδόν τριπλάσιο ποσοστό ανεργίας σε σύγκριση με την Βουλγαρία.

Β) Παρατηρούμε πως οι γυναίκες της Ρουμανίας που ασχολήθηκαν με τις αγροτικές εργασίες αποτελούν το 89% του δείγματος, σημειώνοντας το μεγαλύτερο ποσοστό, συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες.

Γ) Όσον αφορά, τις οικιακές ασχολίες, οι μετανάστριες της Αλβανίας σημείωσαν το ελάχιστο ποσοστό, της τάξεως των 4%. Αντιθέτως, οι Πολωνές, πέτυχαν το μεγαλύτερο ποσοστό, του 50% του δείγματος. Η Ρουμανία και η Βουλγαρία σημείωσαν 11% και 14%, αντίστοιχα.

Πίνακας 7: Αποτελέσματα επαγγελμάτων απόφοιτων πανεπιστημίου

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ				
	<u>ΡΟΥΜΑΝΙΑ</u>	<u>ΠΟΛΩΝΙΑ</u>	<u>ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ</u>	<u>ΑΛΒΑΝΙΑ</u>
ΙΑΤΡΟΙ	17%			
ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΟΙ	8%		29%	
ΔΑΣΚΑΛΕΣ	17%	50%	12%	17%
ΦΙΛΟΛΟΓΟΙ	17%			
ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΙ	8%	50%		33%
ΧΗΜΙΚΟΙ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ	9%			17%
ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΟΙ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ	8%			
ΝΟΣΟΚΟΜΕΣ	8%		18%	17%
ΨΥΧΟΛΟΓΟΙ	8%		6%	
ΓΥΜΝΑΣΤΡΙΕΣ			17%	
ΕΘΝΟΛΟΓΟΙ			6%	
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΙ			6%	
ΑΡΧΙΤΕΚΤΩΝ			6%	
ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΙ				16%

Ο παραπάνω πίνακας περιλαμβάνει τα επαγγέλματα με τα οποία ασχολήθηκαν οι γυναίκες που τελείωσαν το πανεπιστήμιο. Κοιτάζοντας τον πίνακα συνολικά, παρατηρούμε πως οι μετανάστριες που προέρχονται από την Ρουμανία ασχολήθηκαν με περισσότερα επαγγέλματα σε σύγκριση με τις υπόλοιπες χώρες. Συγκεκριμένα ασχολήθηκαν με 9 επαγγέλματα, εκείνες που προέρχονται από την Αλβανία με 5, της Βουλγαρίας ασχολήθηκαν με 8 επαγγέλματα και της Πολωνίας με 2. Όσον αφορά τα ποσοστά που σημείωσε κάθε χώρα ξεχωριστά, δεν έχουν ιδιαίτερες αποκλίσεις.

Πίνακας 8: Αποτελέσματα ιδιωτικών υπαλλήλων

<u>ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ</u>				
	<u>ΡΟΥΜΑΝΙΑ</u>	<u>ΠΟΛΩΝΙΑ</u>	<u>ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ</u>	<u>ΑΛΒΑΝΙΑ</u>
ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΟΙ				9%
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΣ	33%		8%	
ΟΙΚΟΔΟΜΟΙ				9%
ΜΟΔΙΣΤΡΕΣ			8%	10%
ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΥ	33%		61%	57%
ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ	17%		7%	
ΧΗΜΙΚΟΙ				5%
ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ				5%
ΟΔΗΓΟΙ ΛΕΩΦΟΡΕΙΟΥ			8%	
ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ		25%	8%	
ΚΑΜΑΡΙΕΡΕΣ		25%		
ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ ΒΙΟΤΕΧΝΙΑΣ		25%		
ΖΩΓΡΑΦΟΙ	17%			5%
ΠΩΛΗΤΡΙΕΣ		25%		

Να τονιστεί το γεγονός ότι στην περίοδο του σοσιαλισμού τα πάντα ήταν κρατικά. Παρόλα αυτά για να υπάρχει η δυνατότητα διάκρισης των επαγγελμάτων και να οδηγηθούμε στα κατάλληλα αποτελέσματα, κάναμε το διαχωρισμό ορίζοντας τις γυναίκες αυτές ως ιδιωτικούς υπαλλήλους, όπως θα ορίζονταν σε άλλη χρονική περίοδο. Διαπιστώνουμε λοιπόν, πως οι Αλβανίδες ασχολήθηκαν με τα περισσότερα επαγγέλματα και ιδιαίτερο ενδιαφέρον αποτελεί η ποιότητά τους. Συγκεκριμένα, δούλεψαν σε χειρωνακτικές εργασίες που ως σύνηθες είναι ανδρικές δουλείες (ηλεκτρολόγοι, οικοδόμοι). Ακόμη, παρατηρείται πως, η δουλειά στα εργοστάσια αποτέλεσε κοινή σχεδόν για όλες, εκτός από τις Πολωνές.

Ως προς την εθνικότητα των συζύγων:

Πίνακας 9: Αποτελέσματα εθνικότητας των συζύγων

	<u>ΕΛΛΗΝΙΚΗ</u>	<u>ΟΜΟΕΘΝΕΙΣ</u>
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	96%	4%
ΠΟΛΩΝΙΑ	74%	26%
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	62%	38%
ΑΛΒΑΝΙΑ	27%	73%

Επεξεργάζοντας τα δεδομένα του συγκεντρωτικού πίνακα παρατηρούμε πως οι μετανάστριες της Ρουμανίας, της Πολωνίας και της Βουλγαρίας εμφανίζουν το εξής κοινό: η καταγωγή των συζύγων τους είναι ελληνική. Μάλιστα, οι γυναίκες της Ρουμανίας αγγίζουν το 96%. Αυτό σημαίνει πως, σχεδόν όλες οι γυναίκες του δείγματος, με έναν μικρό αριθμό εξαιρέσεων, παντρεύτηκαν Έλληνα. Ωστόσο, εντοπίσαμε μία σημαντική διαφορά μεταξύ των χωρών αυτών και της Αλβανίας. Μόλις το 27% των γυναικών, είχε ελληνικής εθνικότητα σύζυγο, ενώ το 73%, είχε Αλβανικής. Ένας από τους λόγους που διαπιστώνεται το παραπάνω, οφείλεται σε πολλές περιπτώσεις, στο γεγονός ότι δεν επέτρεπαν στις νεαρές κοπέλες της Αλβανίας να συνάψουν δεσμό με κάποιον άνδρα, παρά μόνο αν τον παντρεύονταν. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, η πλειοψηφία των γυναικών να έχει παντρευτεί ακόμη και από την ηλικία των 17 ετών, εγκαταλείποντας γι' αυτόν τον λόγο το σχολείο.

Ως προς τους λόγους μετανάστευσης:

Πίνακας 10: Αποτελέσματα αιτιών μετανάστευσης

	<u>ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΙ</u>	<u>ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ</u>
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	59%	41%
ΠΟΛΩΝΙΑ	77%	23%
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	27%	73%
ΑΛΒΑΝΙΑ	31%	69%

Αναμφισβήτητα, οι λόγοι μετανάστευσης από άτομο σε άτομο διαφέρουν. Ωστόσο, σύμφωνα με τα δεδομένα της εποχής, πολλές περιπτώσεις είναι πανομοιότυπες. Μελετώντας λοιπόν τον παραπάνω πίνακα, γίνεται αντιληπτή η ομοιότητα μεταξύ των χωρών της Ρουμανίας και της Πολωνίας. Στην περίπτωση τους, οι γυναίκες του δείγματος μετανάστευσαν κυρίως για προσωπικούς λόγους. Στην πρώτη περίπτωση με 59% του δείγματος και στη δεύτερη με 77%. Ομοίως, παρατηρείται και μία δεύτερη ομοιότητα, μεταξύ της Βουλγαρίας και της Αλβανίας. Μεταξύ των χωρών αυτών όμως, η ομοιότητά τους εντοπίζεται στους οικονομικούς λόγους της μετανάστευσης. Το ποσοστό που αφορά τις οικονομικές μετανάστριες της Βουλγαρίας ανέρχεται σε 73% του δείγματος, ενώ της Αλβανίας σε 69%. Σαφώς, είναι φανερή η διαφορά που έχουν μεταξύ τους τα δύο ζεύγη χωρών. Οι γυναίκες της Ρουμανίας και της Πολωνίας μετανάστευσαν για προσωπικούς λόγους κυρίως, σε αντίθεση με τις μετανάστριες της Αλβανίας και της Βουλγαρίας.

Ως προς το είδος μετανάστευσης:

Πίνακας 11: Αποτελέσματα είδους μετανάστευσης

	<u>ΑΤΟΜΙΚΟ</u>	<u>ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ</u>
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	66%	34%
ΠΟΛΩΝΙΑ	65%	35%
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	90%	10%
ΑΛΒΑΝΙΑ	16%	84%

Όσον αφορά το μεταναστευτικό είδος, εξαρτάται από όλα όσα προαναφέρθηκαν. Κατά κύριο λόγο οι γυναίκες της Αλβανίας μετανάστευσαν σε οικογενειακό επίπεδο. Συγκεκριμένα το 84% του δείγματος μετανάστευσε ως οικογένεια. Οι γυναίκες των υπόλοιπων χωρών όπως φαίνεται και στον πίνακα, μετανάστευσαν σε ατομικό επίπεδο.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Ως προς το είδος της εκπαίδευσης που διδάχτηκαν στο σχολείο, παρατηρούμε ορισμένες ομοιότητες, στις απαντήσεις που έδωσαν στην ερώτηση «Τί διδάχθηκες στο σχολείο σχετικά με το σοσιαλισμό;».

Η Έλλη 54 χρονών, από την Πολωνία, αναφέρει:

«προσπαθούσαν να μας περάσουν κάποια πράγματα, όπως σε κάθε σύστημα προσπαθούν να περάσουν αυτό που θέλουν να περάσουν... Προσπαθούσαν να μας περάσουν αυτά που ήθελε κάθε κυβέρνηση, δηλαδή τότε ο σοσιαλισμός, ότι αυτά είναι σωστά, αυτά είναι καλά, ότι δεν υπάρχει πουθενά καλύτερα μόνο αυτό υπάρχει. Αλλά όταν μεγάλωσα και μπορούσα να συγκρίνω και είχα κάποιους φίλους που είχαν φύγει, συζητήσαμε και διαβάζεις και ακούς και τους άλλους, άλλες γνώμες, οπότε βγάζεις αυτά που θέλεις να βγάλεις και μπορείς και κρίνεις διαφορετικά».(POL-Elli54)

Επίσης, η Έλενα 54 χρονών από τη Ρουμανία, αναφέρει:

«Κάθε Δευτέρα και Παρασκευή είχαμε στο σχολείο ομιλία σχετικά με το καθεστώς και το πόσο καλό έχουν κάνει στο έθνος.» (ROM-ELENA52).

Η Πένη από την Αλβανία, τονίζει με έντονη συναισθηματική φόρτιση τα εξής :

«Ότι πρέπει να αγαπάμε Μαρξ, Λένιν, Στάλιν ό,τι χειρότερο υπήρχε, ό,τι δικτάτορας υπήρχε στα χρόνια τότε εμείς έπρεπε να έχουμε εκείνους θεούς. Και στα σχολεία και σε οποιαδήποτε τάξη υπήρχαν αυτές οι φωτογραφίες, όχι εικόνα του Χριστού και της Παναγίας, αυτούς είχαν θεούς. Ήταν άθεοι πρώτα απ' όλα γιατί ήταν το κράτος τέτοιο, κομμουνιστικά κράτη. Δεν τολμούσες να μιλήσεις. Ό,τι αγαπούσαμε και αυτό που πιστεύαμε τον Θεό μας, κρυφά. Αν μας έπαιρναν χαμπάρι θα τρώγαμε φυλακή, δεν γλίτωνες. Στο σχολείο διδάχθηκα καθημερινά τα έργα του Χότζα, οι πράξεις του, οτιδήποτε έκανε αυτός. Το κράτος κράτησε 50 χρόνια κλεισμένο τον κόσμο, τον λαό αυτό.»(AL-Πένη49).

Τέλος, η Irina 42 χρονών από τη Βουλγαρία έδωσε την ακόλουθη απάντηση:

«μας δίδαξαν ότι πρέπει να ακολουθούμε αυτή την πορεία , αυτή τη ζωή και αυτό είναι το σωστό. Δηλαδή δεν είχαμε μάτι προς τα έξω. Δεν είχαμε ... δεν ξέραμε, πως είναι η Γερμανία πως είναι η Ελλάδα. Δεν μας αφήνανε! Ξέραμε πως είναι η Ρωσία , πως είναι η Ρουμανία ...» (BUL-Irina42).

Κοινός γνώμονας στο εκπαιδευτικό περιεχόμενο των σοσιαλιστικών χωρών, αποτελεί η μετάδοση ελεγχόμενων γνώσεων. Η έντονη προβολή του εκάστοτε ηγέτη του κόμματος, η λατρεία προς το πρόσωπό του και η καθοδηγούμενη μάθηση, αποτελούν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών συστημάτων. Επιπρόσθετα, τα μαθησιακά σύνορα που επέβαλε το κράτος στην εκπαίδευση, είχε ως αποτέλεσμα την απομόνωση από την μικρή κιάλας ηλικίας στη χώρα τους, δίχως να έχουν ανοιχτούς ορίζοντες και βλέψεις για το μέλλον.

Ως προς το λειτουργικό τομέα του εκπαιδευτικού συστήματος η Ντιάνα 47 χρονών από την **Βουλγαρία**, γνωστοποίησε το εξής για την εκπαίδευση:

«Μαθήματα κανονικά ,ιστορία, γεωγραφία όπως και τώρα ας πούμε μαθαίνουν τα παιδιά. Δεν υπήρχαν φροντιστήρια, ότι μαθαίναμε στο σχολείο. Δηλαδή όλη βάση το παίρναμε στο σχολείο και απ' τους καθηγητές.» (BUL-DIANA47).

Ακόμη, έχουμε την εξής καταγραφή από Ρουμανία:

«Ε... κάναμε όλα τα μαθήματα στα σχολεία μας και αυτό ήταν πολύ ευχάριστο...» (ROM-VALE60).

Η Πένη από την Αλβανία αναφέρει :

«Μαθαίναμε τα πάντα μέσα στα σχολεία, δεν υπήρχαν τα φροντιστήρια εκεί. Έβγαينαν αριστούχα τα παιδιά μέσα από τα σχολεία, δηλαδή ξένη γλώσσα μαθαίναμε μέσα στα σχολεία και μιλούσαν άπταιστα.» (AL-Πένη49).

Επίσης, η Έλλη από την Πολωνία απάντησε λέγοντας:

«Εμείς απαγορευόταν να έχουμε εργασία για το Σαββατοκύριακο, γιατί το Σαββατοκύριακο ήταν ξεκούραση για τα παιδιά, δεν μας έβαζαν οι δάσκαλοι το Σαββατοκύριακο και ότι κάναμε το κάναμε μεσοβδόμαδα με τη βοήθεια πάντα των δασκάλων στο σχολείο.» (POL-Elli54).

Στην πλειονότητά τους, οι μετανάστριες γυναίκες των πρώην σοσιαλιστικών κρατών, έδειχναν ιδιαίτερα ικανοποιημένες από τη λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος. Σε ακραίες περιπτώσεις όμως, όπως στην περίπτωση της Έλλης από την Πολωνία, ήταν απαγορευτικό να έχουν οι μαθητές καθήκοντα στο σπίτι. Στα πλαίσια λοιπόν, του κουμμουνιστικού καθεστώτος, οι γνώσεις που εκλάμβαναν οι γυναίκες αυτές ήταν αποκλειστικά και μόνο αυτές που τους παρείχαν στο σχολείο. Εγκλωβισμένοι σε μία γυάλα, οι μαθητές δέχονται χωρίς την ικανότητα του κριτικού γραμματισμού και της κριτικής σκέψης με αποτέλεσμα τη χειραγώγησή τους από το περιεχόμενο των μαθημάτων, τις ομιλίες και τις συμβουλές των καθηγητών. Η όσο το δυνατόν λιγότερη έως ανύπαρκτη ανάθεση καθηκόντων στους μαθητές, θα μείωνε τις πιθανότητες για διαστρέβλωση των γνώσεων και των πληροφοριών αυτών από τους γονείς των μαθητών.

Στην περίπτωση της Αλβανίας, υπήρχε η νοοτροπία πως αν μία κοπέλα είχε σχέση με κάποιον και δεν είχε παντρευτεί μαζί του, τότε δεν θα της ήταν εύκολο να συνάψει πάλι δεσμό.

«Αμα είχανε πολλές, τελείωσες μετά έμενες σπίτι. Τον γνώριζες ένα χρόνο, δύο, έπρεπε να παντρευτείς αλλιώς κανένας δεν την έπαιρνε γιατί λέγανε αυτή με αυτόν είχε σχέση και δεν την παίρνω.» (AL-Ντόνα43).

Συνοψίζοντας, όσον αφορά την περίπτωση της Αλβανίας, προσπάθησαν να μεταναστεύσουν έχοντας κατά κύριο λόγο ομοεθνή σύζυγο.

Σε αντίθεση με την παραπάνω περίπτωση, στις υπόλοιπες χώρες παρατηρείται η ελληνικής εθνικότητα συζύγου, λόγω των συνθηκών. Σε πολλές συνεντεύξεις που μελετήθηκαν, οι γυναίκες γνώρισαν το σύζυγό τους κατά τη φοίτησή τους στα πανεπιστήμια της χώρας τους.

Επίσης, σε ορισμένες περιπτώσεις, οι γυναίκες αναγκάστηκαν να μεταναστεύσουν λόγω δουλειάς στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα να γνωρίσουν Έλληνα σύντροφο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα από την Πολωνία:

«Τί σε οδήγησε να μεταναστεύσεις;» «Η αγάπη. Το πανεπιστήμιο της την έστειλε να κάνει πρακτική στο Πόρτο Καρρά στην Χαλκιδική και εκεί γνωρίζει τον άνδρα της» (POL-SISI40).

Ακόμη, έχουμε και μία περίπτωση από τη Ρουμανία:

«Εγώ έφυγα πρώτη φορά για την Γερμανία μαζί με την οικογένεια, μας οδήγησε τα τελευταία χρόνια φτώχεια, δεν υπήρχε τίποτα στα μαγαζιά ήτανε όλα με κουπόνια τα τρόφιμα δηλαδή αυτά μας οδήγησε να φύγουμε, είχαμε λεφτά και δεν είχαμε τι να αγοράσουμε δουλειά είχαμε και δεν είχαμε τρόφιμα. Γνώρισα τον άντρα μου στην Γερμανία και ήρθαμε Ελλάδα» (RO-MARIORA52).

Σε όλες τις χώρες, με εξαίρεση την Αλβανία, οι ηγέτες του κράτους επέβαλαν υποχρεωτικά τις σπουδές και την εργασία μετά το πέρας της υποχρεωτικής φοίτησης στο σχολείο. Επιθυμούσαν έναν λαό μορφωμένο, καθώς ορισμένοι από τους ηγέτες δεν κατόρθωσαν να σπουδάσουν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της Αλίνα 41 χρονών από τη Ρουμανία, η οποία αναφέρει:

«Ήτανε υποχρεωτικά τότε αν σε έδινε αν περάσεις στο πανεπιστήμιο θυμάμαι ακόμα και σε άλλο λύκειο αν έντινες εξετάσεις το κράτος ήτανε υποχρεωμένος να σε ντώσει και τελειώνεις λύκειο και ντεν ήθελες να σπουντάζεις πάρα πέρα και σ' έβρισκε ντουλειά, σπίτι.» (RO-ALINA42).

Επίσης, η Έλσα από την Αλβανία, έδωσε την εξής απάντηση:

«Τί σε οδήγησε στην μετανάστευση; Η οικονομική κατάσταση . Ο άντρας μου ήρθε το 1992 εδώ, η κόρη μου ήταν 3 μηνών τότε και ο άλλος ήταν 6 και η άλλη 8 και ήρθαμε επειδή δεν πήγαινε άλλο .. και εγώ δούλευα και κρατική δουλειά τότε. Δεν έφταναν τα λεφτά .» (AL-Έλσα54).

Όσον αφορά τα προσωπικά αίτια των μεταναστριών, όπως προαναφέρθηκα, η πλειοψηφία μετανάστευσε στην Ελλάδα λόγω της σχέσης τους με Έλληνα. Να σημειωθεί επίσης, ότι σε αυτές τις χώρες ο σοσιαλισμός για πολλούς πολίτες με τον τρόπο που εφαρμόστηκε ήταν αποδοτικός, καθώς είχαν δουλειά και εκπαίδευση. Για το λόγο αυτό, για πολλούς η μετανάστευση πραγματοποιήθηκε με την πτώση του συστήματος. Σε αντίθεση με την περίπτωση της Αλβανίας όπου οι περισσότεροι προσπάθησαν να δραπετεύσουν από τα σύνορα της χώρας τους για να μπορέσουν να επιβιώσουν και για ένα καλύτερο μέλλον.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα πολιτικά συστήματα διαφέρουν αναλόγως με την ιδεολογία των ατόμων που τα αποτελούν. Οι ηγέτες των κομμουνιστικών κομμάτων οραματίστηκαν με διαφορετικό τρόπο τη χώρα τους και επιδίωξαν το καλύτερο που θεωρούσαν δυνατόν τη δεδομένη χρονική περίοδο. Ο Τσαουσέσκου για παράδειγμα, επιδίωξε το κατάλληλο μορφωτικό επίπεδο για τους πολίτες του, ως απωθημένο, μολονότι ο ίδιος ήταν αγράμματος. Ο Χότζας, που όπως λένε στις συνεντεύξεις τους οι γυναίκες, άγγιξε τα όρια της δικτατορίας, διαμόρφωσε ένα στρατιωτικό περίβλημα γύρω από τη χώρα του με συνοριοφύλακες και περιφράξεις, ώστε να διατηρήσει το λαό του εγκλωβισμένο στην κοινωνία που τους έπλασε. Ο Ζιβκόβ στη Βουλγαρία, μεριμνούσε για το κατάλληλο εκπαιδευτικό σύστημα, ασφαλώς στα πλαίσια του κομμουνισμού, αλλά φρόντισε να καλύπτονται οι ανάγκες των μαθητών στο σχολείο. Παρομοίως, ο Γιαρουζέλσκι της Πολωνίας, φρόντισε για ένα ιδανικό εκπαιδευτικό σύστημα καθώς και για την ιατρική περίθαλψη των παιδιών. Οι πολιτικοί αρχηγοί, μπορεί να είχαν παρόμοια ιδεολογία, ωστόσο ο καθένας λειτουργούσε με τον δικό του τρόπο και τις προσωπικές του πεποιθήσεις. Στην περίπτωση της Αλβανίας, η ηγεσία ήταν περισσότερο δικτατορική εν συγκρίσει με τις υπόλοιπες. Οι θρησκευτικές και πολιτικές πεποιθήσεις των πολιτών, είχαν απαγορευτεί από το Χότζα.

Χαρακτηριστικό το παράδειγμα της Έλσας :

«Όταν βάφαμε αυγά στο σπίτι , η μαμά μου τα έκανε κρυφά και ξεφλουδισμένο το δίναμε στον μπαμπά. Μία φορά είδε και λέει θα με βάλεις φυλακή , ήθελε να την σκοτώσει την μάνα μου επειδή αυτή έβαφε αυγά και έκαναν έλεγχο και βλέπανε που είναι το φλούδι επειδή άνοιξε στο δρόμο και βλέπανε ποια είναι η χριστιανή οικογένεια αυτή, πάμε να κάνουμε έλεγχο να δούμε βάφουνε αυγά. Ο πατέρας μου ήτανε πρόεδρος και δεν μπορούσε έλεγε θα με βάλουνε φυλακή»(AL-Έλσα54).

Οι συνθήκες διαβίωσης στην Αλβανία, φαίνεται πως ήταν ιδιαίτερα σκληρές, καθώς ο ηγέτης τους, καταπάτησε τα δικαιώματά και τις ιδιοκτησίες τους. Μετέτρεψε όλα τα χωράφια των πολιτών, σε κρατικά και τους υποχρέωσε να εργάζονται για ελάχιστο μισθό, στα δικά τους χωράφια.

Σε όλες τις χώρες, οι γυναίκες τόνιζαν την ηρεμία, την ασφάλεια και την εργασία που τους εξασφάλιζε το καθεστώς. Ωστόσο, ακόμη και στην περίπτωση της Πολωνίας, με τα κουπόνια, επιδίωξη του κράτους ήταν η ίση διανομή των προϊόντων για όλες τις οικογένειες αναλόγως με τα άτομα που τις αποτελούν. Όμως, μία ισότιμη κοινωνία δεν συνεπάγεται και δίκαιη. Σαφώς κάθε οικογένεια είχε διαφορετικές ανάγκες, αναλόγως με τα άτομα που την αποτελούν. Λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα στα οποία οδηγηθήκαμε, παρατηρούμε πως οι συνέπειες του κομμουνισμού είχαν μεγαλύτερο αντίκτυπο στις γυναίκες της Αλβανίας. Το καθεστώς τις επηρέασε αρνητικά σχεδόν σε όλους τους τομείς. Η πλειοψηφία, δεν κατόρθωσε να σπουδάσει καθώς χρειαζόνταν χρήματα για τις σπουδές και η

οικονομική τους κατάσταση δεν τους το επέτρεπε . Επίσης, με τους αυταρχικούς κανόνες της πολιτείας, οι γυναίκες παντρεύονταν σε νεαρή ηλικία, με αποτέλεσμα οι περισσότερες να παίρνουν νωρίς διαζύγιο. Όσον αφορά τον επαγγελματικό τομέα, αναγκάστηκαν να εργαστούν και στη χώρα τους αλλά και στην Ελλάδα, σε σκληρές και χειρωνακτικές δουλειές που απαιτούσαν πολλές ώρες δουλειάς. Αντίθετα, στις υπόλοιπες χώρες, με την πτώση του καθεστώτος διαπιστώθηκε και οικονομική ρήξη που τις ανάγκασε να μεταναστεύσουν στην Ελλάδα. Όταν έπαψαν να υφίστανται τα κομμουνιστικά καθεστώτα, οι γυναίκες αυτές μετανάστευσαν για προσωπικούς λόγους, είτε λόγω του συζύγου τους, είτε για την επιθυμία τους να διευρύνουν τους ορίζοντές τους.

Όσον αφορά τη θέση της γυναίκας υπό τα σοσιαλιστικά καθεστώτα, διαπιστώσαμε πως υπάρχει μία τεράστια διαφορά μεταξύ τους. Οι γυναίκες της Αλβανίας, στα πλαίσια της πατριαρχικής οικογένειας ήταν κατώτερες από την άνδρα, και δεν υπήρχε η ελευθερία του λόγου, της σκέψης και η προάσπιση των δικαιωμάτων τους. Αντίθετα, στις υπόλοιπες χώρες η γυναίκα φαίνεται πιο ανεξάρτητη, φιλελεύθερη, μορφωμένη και είχε το δικαίωμα να πάρει διαζύγιο. Ωστόσο, κοινό χαρακτηριστικό των γυναικών αποτέλεσε η σκληρή εργασία τους στον αγροτικό τομέα.

Η μετανάστευση των γυναικών της Αλβανίας είχε εξαναγκαστικό χαρακτήρα, που θύμιζε απόδραση από κελιά των φυλακών. Διασχίζοντας τα βουνά της χώρας τους και περνώντας στα σύνορα της Ελλάδας, οι γυναίκες αυτές μετανάστευσαν για μία καλύτερη ζωή για την οικογένειά τους. Χαρακτηρίστηκε ως μαζική μετανάστευση, με κύρια αίτια τα οικονομικά και τα πολιτικά. Στον αντίποδα, στις υπόλοιπες χώρες που εξετάσαμε, η μετανάστευση έγινε σε νόμιμα πλαίσια κυρίως σε ατομικό επίπεδο. Οι λόγοι ήταν κυρίως προσωπικοί, είτε γιατί παντρεύτηκαν με Έλληνα, είτε γιατί επαναπατρίστηκαν, ή γιατί ήθελαν να διευρύνουν τους ορίζοντές τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία

Αγοραστάκης, Γ. (2004). *οικονομικοί μετανάστες στην Ελλάδα, γενικά και τοπική τοποθέτηση*. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: <http://www.istologos.gr/2008-06-23-10-18-00/2008-06-19-08-44-13/109--a#.WSva6WjyjIV> (29/05/17).

Βαλβούκη κ.ά. (2017). «*Τα χαρακτηριστικά της γυναικείας μετανάστευσης από πρώην σοσιαλιστικές χώρες ανά εθνικότητα*»(Αδημοσίευτη Μεταπτυχιακή εργασία), Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Φλώρινα, σ. 2

Μαρούφωφ Μ.(2009). *ΠΟΛΩΝΙΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ*. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2009/06/research-brief_poles_gr1.pdf, (29/05/17).

Μιχαήλ, Δ. (2014). *ΑΛΒΑΝΙΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΜΕΛΕΤΕΣ ΚΑΙ ΖΗΤΗΜΑΤΑ*. Θεσσαλονίκη: Σταμούλη.

Ρουμανία: Η νεολαία επιθυμεί την επιστροφή στον κομμουνισμό(25/09/2012), Το Βήμα, Ανακτήθηκε Μάιος 29, 2017 από <http://www.tovima.gr/world/article/?aid=476448&h1=true#commentForm>

Michail, D. and Christou A. (2016). East European Migrant Women in Greece. Intergenerational Cultural Knowledge Transfer and Adaptation in a Context of Crisis. *Südosteuropa 64, no. 1, pp. 58-xxx*. Ανακτήθηκε Μάιος 29, 2017 από file:///C:/Users/Μαρία/Desktop/IOS%20Michail,Christou_Migrant%20Women.pdf, σ.77

Nikolova M.(2009). *ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ*. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: <http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2009/06/researchbriefeumemberstatesgrbulgarians1.pdf>, (29/05/17).

Ξένη βιβλιογραφία

Vullnetari, J.(2007). *Albanian migration and Development. State of the art review. IMISCOE Working Paper 18, Amsterdam*.